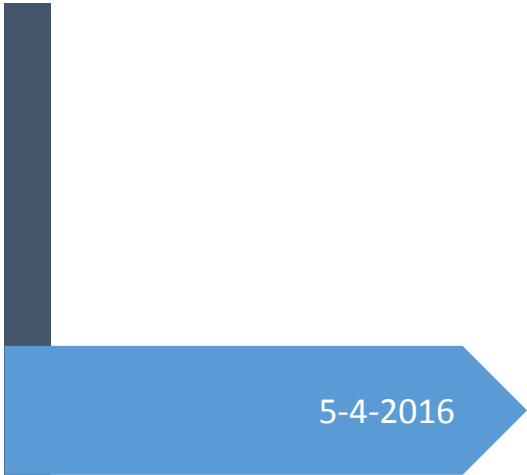
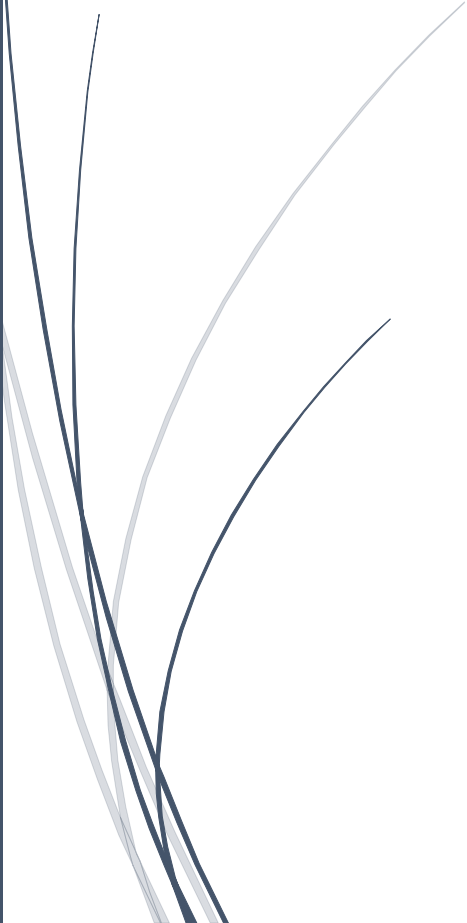

A dark blue vertical bar runs down the left side of the page. A blue arrow points to the right from the bar, containing the date.

5-4-2016

Passend onderwijs

Nederland versus Aruba en de invloeden ervan

Several thin, curved lines in dark blue and light grey originate from the bottom left and sweep upwards and to the right.

Sandra Warringa

STENDEN HOGESCHOOL EMMEN
21023840

1^E BEGELEIDER: PIENEKE BUSSTRA
2^E BEGELEIDER: CATHRIEN KATS

Inhoudsopgave

INLEIDING	3
ONDERWERP	3
AANLEIDING	3
MOTIVATIE	4
CONTEXT	4
HOOFDSTUK 1: PROBLEEMANALYSE	5
1.1 HET PRAKTIJKPROBLEEM	5
1.2 ANALYSE PROBLEEM	5
1.3 RELEVANTIE VAN HET ONDERZOEK	6
HOOFDSTUK 2: THEORETISCH KADER	7
2.1 REGELGEVING OMTRENT HET NEDERLANDSE BASISONDERWIJSSTEEEN EN HET ARUBAANSE BASISONDERWIJSSTEEEN	7
2.1.1 Scholen & vakken binnen het Nederlandse basisonderwijs	7
2.1.2 Kosten & kwaliteit binnen het Nederlandse basisonderwijs	8
2.1.3 Scholen & vakken binnen het Arubaanse basisonderwijs	9
2.1.4 Kosten & kwaliteit van het Arubaanse basisonderwijs	10
2.1.5 Passend onderwijs in Nederland en op Aruba	11
2.2 BELANGRIJKE PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE TAKEN VAN DE NEDERLANDSE EN ARUBAANSE LEERKRACHT IN HET BASISONDERWIJS OMTRENT PASSEND ONDERWIJS	12
2.2.1 Takenpakket van de leerkracht in het Nederlandse basisonderwijs met betrekking tot passend onderwijs	12
2.2.2 Takenpakket van de leerkracht in het Arubaanse basisonderwijs met betrekking tot passend onderwijs	13
2.2.3 Ervaren werkdruk onder leerkrachten in het basisonderwijs	13
HOOFDSTUK 3: PROBLEEMSTELLING	14
3.1 DOEL VAN HET ONDERZOEK	14
3.2 ONDERZOEKSVRAAG & DEELVRAGEN	14
3.3 PROBLEEMSTELLING BESPROKEN MET BETROKKENEN	14
3.4 HYPOTHESE	15
HOOFDSTUK 4: ONDERZOEKSAANPAK	16
4.1 DE ONDERZOEKSGROEP	16
4.2 METHODE DATAVERZAMELING & PROCES	16
4.3 ETHISCHE KWESTIES	17
HOOFDSTUK 5: DE RESULTATEN	18
5.1 DEELVRAGEN GERICHT OP THEORIE	18
5.1.1 Analyse deelvraag 1	18
5.1.2 Analyse deelvraag 2	20
5.1.3 Analyse deelvraag 3	20
5.2 DEELVRAGEN GERICHT OP PRAKTIJK	21
5.2.1 Observeren	21
5.2.2 Bevragen/interview	28
5.2.2.1 Interviews uitgewerkt aan de hand van analysemethode 8 ‘de data terugbrengen naar betekenisvolle tekstfragmenten’	28
5.2.2.2 Interviews uitgewerkt aan de hand van analysemethode 11 ‘Horizontaal vergelijken’	33

5.3 UITKOMST HYPOTHESE	36
HOOFDSTUK 6: CONCLUDEREN	37
6.1 CONCLUSIES THEORETISCHE DEELVRAGEN.....	37
6.2 CONCLUSIES PRAKTISCHE DEELVRAGEN.....	39
HOOFDSTUK 7: EINDCONCLUSIE, AANBEVELINGEN & VERVOLGONDERZOEK	41
7.1 EINDCONCLUSIE/BEANTWOORDEN HOOFDVRAAG	41
7.2 AANBEVELINGEN	42
7.3 SUGGESTIES VOOR VERVOLGONDERZOEK.....	42
7.4 DISCUSSIEPUNTEN	43
SAMENVATTING	44
LITERATUURLIJST.....	45
BIJLAGE I ‘ARUBAANSE ACHTERGROND’	48
BIJLAGE II ‘ENQUÊTE DE JONG EN BATENBURG’	50
BIJLAGE III ‘BEPERKINGEN ARUBAANSE BASISONDERWIJS’	51
BIJLAGE IV ‘VAK-VAARDIGHEDEN’	52
BIJLAGE V ‘METHODE VAN DATAVERZAMELING’	53
BIJLAGE VI ‘KIJKKADER & OBSERVATIESCHEMA’	55
BIJLAGE VII ‘ANALYSESCHEMA 8 & 11’	56
BIJLAGE VIII ‘PROCESVERSLAG’	57

Inleiding

Onderwerp

Dit onderzoek van januari 2014 t/m maart 2014 gaat over ervaren werkdruk/stress binnen het basisonderwijs in Nederland en het basisonderwijs op Aruba in relatie tot “Special Educational Needs” en welke taken hieruit voortvloeien. Door het lezen van dit onderzoek krijgt de lezer zicht op de Arubaanse cultuur, de manier waarop het onderwijs is en wordt vormgegeven door de overheid/leerkrachten zowel in Nederland als op Aruba, hoe leerkrachten in het basisonderwijs in Nederland en op Aruba zeggen om te gaan met passend onderwijs en wat in Nederland als wenselijk passend onderwijs wordt aangegeven. Huidige onderwijsveranderingen zoals investeringen vanuit de overheid, modernisatie van de kerndoelen, de mogelijkheid tot bij-, na-, en omscholing voor leerkrachten en de invoering van thema’s rondom de wetenschap van de toekomst in Nederland en op Aruba kunnen invloed hebben op de resultaten van mijn onderzoek.

Aanleiding

De aanleiding voor het doen van dit onderzoek ligt ten eerste bij mij persoonlijk. Ik kreeg de kans vanuit de opleiding om naar het buitenland te gaan en besloot een reis te maken naar Aruba. Daar werd me de kans geboden om het Arubaanse onderwijs te leren kennen.

Ten tweede laten enkele leerkrachten in het basisonderwijs zowel verbaal als non-verbaal blijken, last te hebben van werkdruk en het gevoel te hebben dat er aan verschillende kanten aan ze “getrokken wordt”. Dit blijkt ook uit meerdere, al eerder verrichtte, onderzoeken. CAOP Research & Europa (2014). *Aanpak van werkdruk in het primair onderwijs*, CNV Onderwijs (2013) *Onderzoek naar werkdruk en taken en Werkdruk in het onderwijs ontrafeld* (z.d.).

Als leerkracht zijn er taken die volbracht moeten worden waarbij borging van resultaten aan de hand van prestaties van leerlingen in dossiers gevraagd wordt. Ik vraag me af of leerkrachten in het basisonderwijs op Aruba ook bepaalde eisen worden opgelegd met betrekking tot het dagelijkse onderwijs aan zorgleerlingen.

Door het beeld wat ik heb van de Nederlandse Antillen ben ik zeer nieuwsgierig of Arubaanse leerkrachten ook een bepaalde werkdruk ervaren.

Tot slot zou ik als toekomstige leerkracht graag willen leren leven met het Arubaanse motto: “manjana manjana” of terwijl: “wat vandaag niet lukt, kom morgen wel”.

Motivatie

Het is belangrijk dat leerkrachten in het basisonderwijs in de omgang met (zorg)leerlingen goed hun werk kunnen doen en hierin niet gehinderd worden door de ervaren werkdruk met mogelijke uitval en onrust binnen de school/klas. Dit is niet bevorderlijk voor zowel de gezondheid van de leerkracht en de kwantiteit/kwaliteit van het onderwijs van de leerlingen, het functioneren van het team en de leerkracht zelf volgens het CAOP Research & Europa (2014). Ik zou straks graag in een situatie willen werken waar ik zonder hoge werkdruk of stress goed onderwijs kan geven en dit kan delen met collega's zodat het algemene schoolklimaat voor leerkrachten aangenamer wordt.

Context

Door mijn ervaringen in het Nederlandse basisonderwijs heb ik tijdens mijn vierde studiejaar gekozen voor de minor 'Special Educational Needs' of terwijl SEN. De combinatie van mijn ervaring en de aangeboden stof van de minor heeft mijn visie op het basisonderwijs in Nederland sterk doen veranderen. De context van mijn onderzoek ligt dan ook elders, op Aruba, waar ik op afspraak drie totaal verschillende basisscholen heb bezocht om te observeren, interviews af te nemen en gesprekken te voeren met leerkrachten en leerlingen. Deze bevindingen worden, eenmaal terug in Nederland, vergeleken met het Nederlandse basisonderwijs en de regelgevingen voor wat betreft Nederlands/Arubaans basisonderwijs vanuit de overheid. Tijdens dit proces word ik begeleid door een docent van de opleiding en worden verschillende boeken en websites als leidraad gebruikt.

Volgens Louis Cornelisse (1996) weten Nederlanders niet veel van het onderwijs op de Nederlandse Antillen en Aruba. Slechts negatieve aspecten bereiken het Nederlandse oog en oor. Informatie over het Arubaanse onderwijs, waar Nederland over beschikt, reikt om en nabij tot 1999.

Hoofdstuk 1: Probleemanalyse

1.1 Het praktijkprobleem

Meerdere onderzoeken wijzen uit dat leerkrachten in het Nederlandse basisonderwijs werkdruk ervaren tijdens de uitvoering van hun beroep mede in aanloop naar en door de komst van de wet op passend onderwijs in 2014.

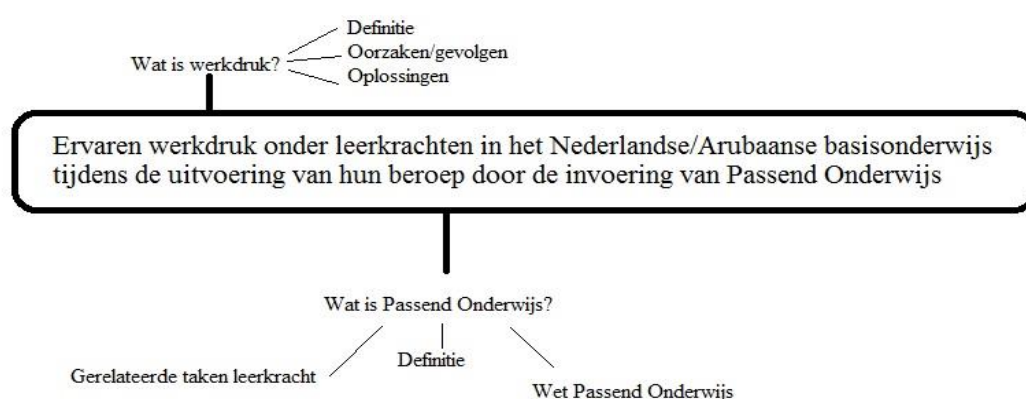
Bijvoorbeeld:

De Tussenmeting Convenant Leerkracht van Nederland: ruim twee derde van het personeel in het basisonderwijs heeft vaak het gevoel tijd tekort te komen. Maar liefst 57% geeft aan te werken onder hoge tijdsdruk en minder dan de helft geeft aan zelf het werktempo in de hand te hebben (Bokdam, Berger, Van Oploo & Volker, 2011).

Onderzoek oorzaken stijging ziekteverzuim in het primair onderwijs: ondervraagde schoolleiders en bestuurders in Nederland geven aan dat hoge werkdruk en toenemende prestatiedruk ervaren worden als belangrijkste oorzaken van ziekteverzuim (Jettinghoff, Hoogeveen & Scheeren, 2012).

Structurele werkdruk leidt tot werkstress en structurele werkstress met weinig herstelmomenten leidt tot psychische en fysieke klachten. Dit resulteert in ziekteverzuim en minder plezier op het werk. Behalve de leerkracht ondervinden ook het team en de leerlingen hinder van werkdruk en werkstress. De productiviteit en de kwaliteit van zowel de leerkracht als de leerling worden aanzienlijk minder. (Instituut Werk en Stress, 2008).

1.2 Analyse probleem

Deze mindmap over het praktijkprobleem wordt volledig beschreven in het theoretisch kader aan de hand van verschillende bronnen.

1.3 Relevantie van het onderzoek

Dit onderzoek geeft aan dat de invoering van passend onderwijs een bepaalde werkdruk heeft gecreëerd onder leerkrachten in het Nederlandse basisonderwijs en welke gevolgen dit heeft op de kwaliteit van het Nederlandse onderwijssysteem.

Aangezien Aruba, volgens Melis, A & Phillipart S (2014) het Nederlandse onderwijssysteem heeft gekopieerd en de bevolking ‘relaxt’ overkomt, kunnen er, pedagogisch-didactisch gezien met betrekking tot passend onderwijs, bepaalde handreikingen zijn die leerkrachten in het basisonderwijs in Nederland en leerkrachten in het basisonderwijs op Aruba van elkaar kunnen leren. Dit kan resulteren in kwalitatief passend onderwijs met mogelijk minder ziekteverzuim, stabiliteit binnen de school en hogere leeropbrengsten binnen het Nederlandse basisonderwijs.

De invoering van passend onderwijs is één van de vele oorzaken die een bepaalde werkdruk creëert en is sinds vijf jaar een ‘hot item’ binnen het onderwijs. Aangezien ik de minor “Special Educational Needs” heb gevolgd en het gevoel heb dat passend onderwijs op Aruba nog niet volledige geïntegreerd is, heb ik mijn onderzoek toegespitst op de ervaren werkdruk met betrekking tot zorgleerlingen in Nederland en op Aruba.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

In alle hoofdstukken van het theoretisch kader wordt het Nederlandse basisonderwijs vergeleken met het Arubaanse basisonderwijs.

2.1 Regelgeving omtrent het Nederlandse basisonderwijssysteem en het Arubaanse basisonderwijssysteem

In hoofdstuk 2.1 krijgt de lezer zicht op de manier waarop het Nederlandse en Arubaanse basisonderwijs zijn vormgegeven en de controle op de kwaliteit van het onderwijs. Op deze wijze kunnen overeenkomsten en verschillen zichtbaar worden tussen het Nederlandse en Arubaanse basisonderwijs.

2.1.1 Scholen & vakken binnen het Nederlandse basisonderwijs

Kinderen in Nederland moeten vanaf hun vijfde levensjaar onderwijs genieten op de basisschool en doorlopen onder normale omstandigheden, zonder doublure of geestelijke/lichamelijke aandoeningen, een loopbaan van acht jaar. Er zijn verschillende basisscholen in Nederland volgens *basisonderwijs* (z.d.):

- Openbare basisscholen (OBS) → het onderwijs is niet gebaseerd op godsdienst of geloofsovertuiging en is voor ieder kind toegankelijk mits de schoolresultaten op het gewenste niveau zijn.
- Bijzondere basisscholen → het onderwijs is gebaseerd op godsdienst of een geloofsovertuiging. Deze scholen mogen zowel leerkrachten als leerlingen met een andere geloofsovertuiging dan de school weigeren.
- Algemeen bijzondere basisscholen → het onderwijs is gebaseerd op de visie op onderwijs of opvoeding en werken vanuit een bepaald pedagogisch concept. Deze scholen zijn voor iedere leerling toegankelijk.
- Brede scholen → meer dan onderwijs. Leerlingen maar ook ouders en buurtbewoners krijgen naast de reguliere lesdag de kans deel te nemen aan verschillende cursussen. Hierbij kan men denken aan muziek, huiswerkbegeleiding, opvoeding etc.
- Speciaal basisonderwijs (sbo) → deze vorm van onderwijs is speciaal voor kinderen die de dringende behoefte hebben aan meer individuele aandacht van de leerkracht op welk gebied dan ook. Dit is mogelijk door drastisch kleinere groepen.
- Speciaal onderwijs (so) → deze vorm van onderwijs is speciaal voor kinderen met een handicap, chronische ziekte of gedragsproblemen. Het onderwijs wordt anders vormgegeven door bijvoorbeeld meer praktijklessen.
- Internationaal georiënteerd basisonderwijs (IGBO) → deze scholen worden gesubsidieerd door de overheid en zijn bedoeld voor kinderen van buitenlandse ouders, kinderen van Nederlandse ouders die lange tijd in het buitenland hebben gewoond en kinderen van Nederlandse ouders die tijdelijk in Nederland wonen.

Voor alle bovenstaande basisscholen gelden wettelijk verplichte vakken waarvoor kerndoelen zijn vastgelegd door Stichting Leerplanontwikkeling Nederland in opdracht van de overheid volgens (*basisonderwijs*, z.d.).

Kerdoelen geven inhoudelijk aan wat de kinderen aan het einde van een schooljaar of aan het einde van de basisschool moeten weten en kunnen. Op welke manier deze vakken worden aangeboden, mag de school wel zelf bepalen.

Genoemde wettelijk verplichte vakken:

Nederlands; Engels; rekenen-wiskunde; oriëntatie op jezelf en de wereld (aardrijkskunde, geschiedenis, biologie, verkeer); kunstzinnige oriëntatie (muziek, handvaardigheid, tekenen); bewegingsonderwijs.

Volgens de rijksoverheid mogen scholen zelf de invulling van een schooldag bepalen, mits wordt voldaan aan de 7520 onderwijsuren binnen 8 leerjaren → 3520 lesuren in de eerste vier jaren en 3760 lesuren in de laatste vier jaren. De resterende 240 lesuren mogen scholen zelf verdelen over de onderbouw en bovenbouw.

(*Onderwijstijd*, z.d.).

2.1.2 Kosten & kwaliteit binnen het Nederlandse basisonderwijs

Ouders in Nederland betalen geen schoolgeld. (*Investerings*, z.d.).

Er wordt slechts een ouderbijdrage gevraagd voor extra activiteiten binnen de school of buitenschoolse opvang. Extra activiteiten kunnen bijvoorbeeld het sinterklaasfeest, kerstfeest of een schoolreis zijn. De hoogte van dit bedrag wordt vastgesteld door de medezeggenschapsraad* (MR) van de school.

De kosten van een buitenschoolse opvang zijn erg wisselend. Ouders kunnen via de belastingdienst kinderopvangtoeslag aanvragen.

De inspectie van het onderwijs (Ivho) houdt de kwaliteit van onder andere het basisonderwijs goed in de gaten. Het hoogst haalbare moeten leerkrachten uit de leerlingen zien te halen en stellen duidelijke maar passende doelen (Passend Onderwijs = leerkrachten in het basisonderwijs houden rekening met verschillen tussen leerlingen en stemmen hun onderwijs af op de behoeften van leerlingen). De overheid draagt haar steentje bij door te investeren in passend onderwijs, zoals: professionalisering** van leerkrachten, schoolleiders en bestuur, aanschaf van (digitale) leermiddelen, aanschaf van methodes voor begaafde leerlingen/zorgleerlingen, verminderen van werkdruk*** en verbetering van onderwijs door nieuwe technieken.

---

*Een ingesteld zelfstandig orgaan met inspraak binnen een organisatie. In dit geval bestaande uit ouders van leerlingen en leerkrachten.

** Voortdurende ontwikkeling van competenties door activiteiten die kennis en vaardigheden verbeteren.

*** De werknemer heeft structureel te weinig tijd om zijn taken te volbrengen en die voldoen aan de eisen van de werkgever zowel kwantitatief als kwalitatief.

(*Wat is werkdruk?* z.d.).

2.1.3 Scholen & vakken binnen het Arubaanse basisonderwijs

Kinderen op Aruba mogen vanaf hun vijfde levensjaar onderwijs genieten op de basisschool en doorlopen onder normale omstandigheden, zonder doublure of geestelijke/lichamelijke aandoeningen, een loopbaan van acht jaar.
(Onderwijssysteem Aruba, z.d.).

Dit systeem is afgeleid van het Nederlandse schoolsysteem maar er zijn verschillen zichtbaar. Ten eerst: de kinderen MOGEN onderwijs genieten. Hiermee wordt aangegeven dat er geen leerplicht van kracht is voor kinderen vanaf 4 jaar. Sinds februari 2013 is de leerplicht tot zestien jaar ingevoerd. (*Leerplicht Aruba*, 2013). Ten tweede genieten kinderen van vier t/m zes jaar kleuteronderwijs en spreekt men vanaf zes jaar over basisonderwijs en ten derde verschillen scholen op Aruba kwalitatief van elkaar. Vedder geeft in zijn onderzoek in 1995 aan dat de kwaliteit van het onderwijs van scholen op Aruba later op financieel gebied beter geworden is.

Er zijn verschillende basisscholen op Aruba:

- Dienst Publieke Scholen (DPS) → het onderwijs is niet gebaseerd op godsdienst of geloofsovertuiging en is voor ieder kind toegankelijk mits de schoolresultaten op het gewenste niveau zijn.
- Bijzondere basisscholen → het onderwijs is gebaseerd op godsdienst of een geloofsovertuiging. Deze scholen mogen zowel leerkrachten als leerlingen met een andere geloofsovertuiging dan de school weigeren.
- Speciaal basisonderwijs (sbo) → deze vorm van onderwijs is speciaal voor moeilijke lerende, zeer moeilijk lerende kinderen en kinderen met gedragsproblemen.

De Arubaanse overheid beschouwt een aantal vakken als onmisbaar voor de vorming van het kind. (Vedder, 1995). Deze vakken: lezen, schrijven, rekenen, Nederlandse taal, geschiedenis, aardrijkskunde, natuur, muziek, tekenen, bewegingsonderwijs, handvaardigheid, verkeer, maatschappijleer en Papiaments worden op alle bovenstaande scholen onderwezen.

Per week wordt minimaal 24 uur lesgegeven. Deze onderwijsuren worden, vrijwel evenredig, verdeeld over vakken als lezen/schrijven, rekenen, Nederlandse taal en Papiaments. Overige uren worden naar vrije invulling gewijd aan geschiedenis, aardrijkskunde, natuur, muziek, tekenen, handvaardigheid, verkeer, maatschappijleer en gym. (Vedder, 1995)

De materialen voor deze vakken zijn antiek (Vedder, 1987). De sterk verouderde Nederlandse taal in combinatie met het huidige Papiaments maken de methodes disfunctioneel. Melis, A. & Philippart, S. (2014) delen deze mening. Dit lerarenkoppel komen dagelijks nog in aanraking met de sterk verouderde leermiddelen.

2.1.4 Kosten & kwaliteit van het Arubaanse basisonderwijs

Ouders/verzorgers van naar school gaande-kinderen op Aruba betalen inschrijfgeld, schoolgeld en een ouderbijdrage. Wanneer ouders/verzorgers minder dan 37.000,- Florin/AWG (18.384,- euro) per jaar verdienen of rond moeten komen van een uitkering dan komen ze in aanmerking voor een subsidie van de staat.

Kosten/subsidie:	Hoeveelheid:
Inschrijfgeld	1 ^e kind: ca. 750,00 AWG = 373,00 euro 2 ^e kind: ca. 375,00 AWG = 186,00 euro
Schoolgeld	1 ^e kind: ca. 9.800,00 AWG = 4869,00 euro 2 ^e kind: ca. 9.600,00 AWG = 4769,00 euro 3 ^e kind: ca. 9.000,00 AWG = 4471,00 euro
Subsidie busvervoer, materiaal en ouderbijdrage	120,00 – 500,00 AWG per kind = 59,00 – 248,00 euro per kind
Tegemoetkoming schoolgeld voor bijstand	120,00 – 500,00 AWG per kind = 59,00 – 248,00 euro per kind
Tegemoetkoming ouderbijdrage voor bijstand	Tot maximaal 120,00 AWG per kind = 59,00 euro per kind

Kosten basisonderwijs op Aruba (z.d.).

De inspectie heeft een controlerende en adviserende functie binnen het basisonderwijs, middelbaar onderwijs en beroepsonderwijs. Tussen deze verschillende soorten onderwijs moet de inspectie op één lijn zitten. Dit wordt gerealiseerd door middel van het zogeheten ‘Toezichtkader’. Hierin staat bijvoorbeeld dat de inspectie scholen moet stimuleren om te werken aan leerlingenzorg*, deze zorg geëvalueerd moet worden, gesignaleerde ontwikkelingen dienen te rapporteren ter inzage van de inspectie en toezicht houden op het naleven van wettelijk vastgestelde regels en afspraken omtrent basisonderwijs en de zorg hiervan.

De eerdergenoemde taalbarrière en antieke leermethoden (2.1.3 *Scholen & vakken binnen het Arubaanse basisonderwijs*) gaven het onderwijs op de Nederlandse Antillen en Aruba een negatieve lading. Rond 1984 heeft De Jonge onderzoek verricht naar het onderwijsrendement dat kenmerkend is voor alle eilanden. Hieruit is gebleken dat 20% van de kinderen in het basisonderwijs per leerjaar zijn blijven zitten. Van alle zesdeklassers (groep 8) was 39% nog nooit blijven zitten.

Vedder voerde de enquête van de Jong en Batenburg in 1987 nogmaals uit onder gelijkwaardige omstandigheden. Uit dit onderzoek blijkt dat een derde van de kinderen aangeeft de instructie van de leerkracht niet te begrijpen. Deze situatie wordt nog ernstiger wanneer wordt aangegeven, naar de mening van de leerling, dat leerkrachten er niets aan doen om begrepen te worden. Leerlingen geven in hetzelfde onderzoek aan de school te zien als een verplichting die veel te lang duurt (07.30 – 12.30) en waar circa 50% van de leerlingen slecht gehumeurd rondloopt. Zie bijlage 1.

Auteur Paul Vedder spreekt in zijn boek over Antilliaanse kinderen slechts over slechte sociale milieus, de slechte kwaliteit van het onderwijs en met name de gedragsproblemen van kinderen. Begrippen anno 2014 zoals zorg leerling, 1 zorgroute, adaptief onderwijs en speciaal (basis) onderwijs komen binnen het basisonderwijs niet of nauwelijks voor. Uit de

tabel van bijlage 1 blijkt dat één derde van de klas gewoonweg de instructie niet begrijpt en de leerkracht de moeite niet neemt om hier iets aan te doen, één vierde de schooldag te lang vindt duren en één vijfde zich ondergewaardeerd voelt bij het halen van een goed cijfer.

*Een plicht om iedere leerling een passende onderwijsplek te bieden met een methodiek die aansluit op het cognitieve niveau (denk,- en verwerkvermogen) van de desbetreffende leerling. Bongaards, B., Sas, J. (2012).

2.1.5. Passend onderwijs in Nederland en op Aruba

Special Educational Needs of terwijl SEN staat voor de (extra) behoeften van bepaalde leerlingen in het reguliere basisonderwijs om optimaal te kunnen leren op eigen niveau. Met andere woorden: passend onderwijs. Passend onderwijs is het doelgericht toewerken naar het behalen van nauwkeurig omschreven minimumdoelen bij alle leerlingen door het afstemmen van de inhoud, didactiek en instructie- en leertijd op de op basis van toets resultaten vastgestelde behoefte hieraan” (Meijer, 2004).

De onderwijsplannen van 2005 kregen in 2012 hun beslag in de vorm van een nieuw onderwijsstelsel namelijk: passend onderwijs. Het doel hiervan is zo goed mogelijk onderwijs te bieden die aansluit op de onderwijsbehoeften van elke leerling als individu (Bongaards, B., Sas, J. 2012). Dit nieuwe onderwijsstelsel brengt ‘zorgplicht’ met zich mee voor alle scholen in het primair en voortgezet onderwijs in Nederland. Zorgplicht is de verplichting om ieder kind een passende onderwijsplek te bieden. Wanneer dit niet lukt, moet er een samenwerkingsverband worden gezocht. Deze samenwerking kan plaatsvinden met andere reguliere scholen, scholen voor speciaal onderwijs en scholen voor speciaal onderwijs uit cluster 3 en 4*. Samenwerkingsverbanden krijgen een budget toebedeeld en worden geacht hun investeringen op te nemen in een zorgplan. Hierbij kan worden gedacht aan hulpklassen, remedial teaching en expertise vanuit het speciaal onderwijs.

Bongaards, B., Sas, J. (2012): omstreeks 1994 heeft Nederland de Salamanca-verklaring ondertekend. Hiermee werd officieel vastgelegd inspanningen te leveren om inclusief onderwijs** te realiseren en dat kinderen met (leer)beperkingen en handicaps mogelijk zouden worden opgevangen binnen het reguliere onderwijs.

Het Arubaanse onderwijsmodel is niet afgestemd op (speciale) behoeften van de diverse culturele samenleving volgens United Nations Children’s Fund (UNICEF) (2013) hoewel in 2007 het ‘Strategisch Nationaal Onderwijsplan’ bekend werd gemaakt. Dit plan behelst het opzetten van een onderwijsfonds, samenwerking met maatschappelijke organen, de transformatie van scholen naar een veilige, multifunctionele leeromgeving en het herzien van de bestaande wetgeving wat betreft onderwijs. Zie bijlage 2.

---

*Cluster 3 is het onderwijs voor leerlingen met een verstandelijke beperking, een lichamelijke beperking of een chronische ziekte. Cluster 4 betreft het onderwijs voor leerlingen met gedragsstoornissen, ontwikkelingsstoornissen of een psychiatrisch probleem. (Steunpunt passend onderwijs z.d.)

**Het streven naar een groeiende deelname van alle leerlingen aan het reguliere onderwijs en het terugdringen van alle praktijken van uitsluiting (Clough & Corbett, 2002)

2.2 Belangrijke pedagogisch-didactische taken van de Nederlandse en Arubaanse leerkracht in het basisonderwijs omtrent passend onderwijs.

In hoofdstuk 2.2 krijgt de lezer zicht op de dagelijkse taken van een leerkracht in het basisonderwijs en hoe de eerste stappen worden gezet, pedagogisch – didactisch gezien, naar passend onderwijs.

2.2.1 Takenpakket van de leerkracht in het Nederlandse basisonderwijs met betrekking tot passend onderwijs

Rond 1975 pleitte de overheid in Nederland voor kwalitatief beter basisonderwijs en intensievere samenwerking met het peuter/kleuter onderwijs en speciaal (basis) onderwijs. Zo zou een breuk in de continuïteit binnen de ontwikkeling van een kind voorkomen worden en zou er minder nadruk liggen op een eventuele uitzonderingspositie volgens Houtveen & Reezigt (2000a, 2000b, 2000c). Leerkrachten werden toentertijd geacht meer professionaliteit* te bezitten door hun werkwijze, de benadering van kinderen, zorg voor de leerling en eigen kennis te veranderen/verbeteren.

Passend onderwijs vraagt om grote pedagogische-didactische aanpassingen op schoolniveau en competentieniveau van de leerkracht. Zo moet er rekening gehouden worden met verschillen en is het voor de leerkracht van belang deze verschillen te herkennen en te signaleren. Zo spreken Bongaards, B., Sas, J. in het boek *Praktijkboek leerlingenzorg* (2012) over de volgende verschillen tussen leerlingen:

1. Meervoudige intelligentie (visueel-ruimtelijk, logisch-mathematisch, verbaal-linguïstisch, tactiel-motorisch, muzikaal-ritmisch, naturalistisch-ecologisch, inter-intrapersoonlijk)
2. Leerstijl
3. Ontwikkelingsniveau (leeftijd, tempo)
4. Thuisituatie en omgeving
5. Culturele achtergrond
6. Speciale behoeften (fysieke en geestelijke beperkingen)

Deze verschillen komen tijdens de instructie, tijdens het toepassen van vaardigheden en in de dagelijkse omgang aan het licht. Wat is een gewenste omgang met deze verschillen volgens de Nederlandse regelgeving voor leerkrachten in het basisonderwijs en wat zijn de taken/competenties die hieruit voortvloeien?

Gewenste competenties en taken van de leerkracht die voortvloeien uit de verschillen tussen leerlingen kunnen worden onderverdeelt over de ‘VAK’-onderdelen: vaardigheden, attitude en kennis.

Bongaards, B., Sas, J. (2012). Zie bijlage 1.

*Professioneel zijn, beroepsmatig werken en vakkundig zijn
Definitie professionaliteit (z.d.) Verkregen op 12 juli 2015

2.2.2 Takenpakket van de leerkracht in het Arubaanse basisonderwijs met betrekking tot passend onderwijs

Door gebrek aan geld en specialisme kent Aruba enkel speciaal onderwijs voor een selecte groep. In tegenstelling tot Nederland kent het Arubaanse basisonderwijs geen rugzakjes en extra begeleiding om een zorgleerling zo lang mogelijk binnen het reguliere basisonderwijs te houden volgens Melis, A. & Philippart, S. (2014) Verschillende rapporten van Unicef raden Aruba aan passende onderwijsstrategieën te ontwikkelen en te investeren het specialiseren van leerkrachten in het reguliere basisonderwijs om de integratie van zorgkinderen te bevorderen. De situatie in het Arubaanse basisonderwijs daagt de leerkrachten uit om innovatief en creatief te zijn tijdens de les en initiatief te nemen wat betreft het ondersteunen van zorgleerlingen in de klas.

2.2.3 Ervaren werkdruk onder leerkrachten in het basisonderwijs

De ervaren werkdruk in het basisonderwijs blijkt relatief hoog ten opzichte van andere sectoren volgens CAOP Research & Europa (2014).

De online vragenlijst van CNV Onderwijs (2013) uitgevoerd onder ruim 3400 leerkrachten die werkzaam zijn in het basisonderwijs wijst uit dat 54% werkdruk ervaart met nadelige gevolgen voor de kwaliteit hun onderwijs, voor de eigen gezondheid en het plezier op de werkvloer.

Wat is werkdruk?

Werkdruk is een fenomeen dat ontstaat wanneer de belasting/hoeveelheid werk groter is dan het draagvermogen/belastbaarheid van de werknemer waarbij tijd een grote rol speelt. (FCB, 2015)

Werkdruk in het primair onderwijs ontstaat volgens CNV Onderwijs (2013), CAOP Research & Europa (2014), Scholen met Succes (2011) en andere onderzoeken door niet-les gerelateerde taken als de kennis en handhaving van protocollen, lesvoorbereiding, contact met ouders/interne en externe hulp, cursussen en vergaderingen en ontwikkelingen binnen de sector.

Mogelijke gevolgen van werkdruk in het basisonderwijs kunnen zijn:

- * Lichamelijke & geestelijke klachten
- * Achteruitgang van de kwaliteit
- * Achteruitgang van de aangename werksfeer
- * Ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid

Volgens CAOP Research & Europa (2014) zijn er geen toepasbare universele maatregelen vanuit de literatuur om werkdruk te verlagen. Dit door de diversiteit van de factoren van werkdruk per sector. Iedere organisatie dient werkdruk te signaleren, passende maatregelen te treffen om werkdruk te verlagen en deze maatregelen te evalueren.

Vanuit de cao kunnen wel veranderingen worden doorgevoerd. Gemiddeld werken leerkrachten in het basisonderwijs 38,5 weken per jaar met een jaarnorm van 1659 uur. $1659 : 38,5 = 43$ uur per week. Door een veertigurige werkweek te hanteren i.p.v. drieënveertig, zou de ervaren werkdruk moeten worden verlaagd, aldus Rijndorp-Kreft, adviseur Dyade Advies (2014).

Verder spreken verschillende publicaties van “Slimmer werken”. ‘Slimmer werken in het onderwijs is het intern aanbrengen van verbeteringen of vernieuwingen die betrekking hebben op het werkproces van personeel in het onderwijs en waarbij de leeropbrengsten van de leerlingen (kennis, vaardigheden & attitude) op niveau blijven of toenemen en die duurzame opbrengsten voortbrengen voor de schoolorganisatie én het onderwijspersoneel.’ (SBO, 2008).

Hoofdstuk 3: Probleemstelling

3.1 Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is inzicht te krijgen in welke mate werkdruk of stress ervaren wordt door leerkrachten in het basisonderwijs op Aruba en of hier aanbevelingen uit te halen zijn voor collega's in Nederland voor het bieden van passend onderwijs aan zorgleerlingen zonder gehinderd te worden door werkdruk of stress. Dit kan alleen worden gerealiseerd wanneer leerkrachten op Aruba geen werkdruk of stress ervaren.

Daarnaast kunnen nevenopbrengsten als inspectievoorschriften, formats en efficiënte uitvoeringen voor bepaalde taken vanuit Nederland misschien hun intrede doen op Aruba.

3.2 Onderzoeksvraag & deelvragen

“Wat kunnen basisschool leerkrachten in Nederland en basisschool leerkrachten op Aruba pedagogisch-didactisch gezien, van elkaar leren met betrekking tot Passend Onderwijs?”

1. Wat zijn algemene regelgevingen voor het basisonderwijs in Nederland/op Aruba?
2. Wat zijn de belangrijkste pedagogisch – didactische taken van een leerkracht in het Nederlandse en Arubaanse basisonderwijs omtrent zorgleerlingen?
3. Wat is passend onderwijs en hoe wordt dit volgens Arubaanse leerkrachten in het basisonderwijs vormgegeven, gezien eigen ervaringen met zorgleerlingen?
4. Op welke wijze is werkdruk binnen het basisonderwijs zichtbaar en op welke wijze kan werkdruk/stress kan worden verlaagd?
5. Ervaren Arubaanse leerkrachten in het basisonderwijs ook werkdruk of stress tijdens de uitvoering van hun onderwijstaak als het gaat om passend onderwijs?

3.3 Probleemstelling besproken met betrokkenen

Voorafgaand aan de uitvoering van dit onderzoek heeft er mailcontact plaatsgevonden met de directrice van Scol. Prep Washington, de Commandeur Pieterboerschool en het Sint Franciscus College. Tijdens dit contact is uitgelegd welke aspecten vanuit het basisonderwijs centraal staan tijdens dit onderzoek als het gaat om passend onderwijs en op welke manieren het onderzoek zal worden uitgevoerd. Aan de hand van deze informatie hebben Scol. Prep. Washington, Commandeur Pietboer en het Sint Franciscus college onze bezoeken ingeroosterd en collega's geïnformeerd ter eventuele voorbereiding van hun kant.

3.4 Hypothese

Gezien de verschillen vanuit de literatuur tussen het Nederlandse basisonderwijs en het Arubaanse basisonderwijs (leerplicht, investeringen, controle op de kwaliteit van het onderwijs, wet passend onderwijs, takenpakket van de leerkracht, externe hulp etc.) waarbij passend onderwijs en de werkdruk die daaruit voortvloeit centraal staan, wordt verwacht dat leerkrachten in het Arubaanse basisonderwijs zich bewust zijn van de verschillende onderwijsbehoeften tussen leerlingen maar niet gestimuleerd worden door de school en de overheid om te voldoen aan deze verschillende onderwijsbehoeften/passend onderwijs en daarvoor niet beschikken over de juiste middelen en/of kennis.

Daarnaast wekt Aruba, en daarmee de gehele Arubaanse bevolking, over het algemeen de indruk relaxt te zijn en zich niet snel druk te maken. Er kan dus worden verwacht dat leerkrachten in het Arubaanse basisonderwijs niet of nauwelijks werkdruk/stress ervaren tijdens de uitvoering van hun beroep in tegenstelling tot de onderwijspraktijk in Nederland.

Er kan veronderstelt worden dat Nederlandse leerkrachten Arubaanse leerkrachten mogelijk handreikingen en tips bieden om in te spelen op de diversiteit van de onderwijsbehoeften van iedere leerling als individu binnen hun onderwijspraktijk en dat Arubaanse leerkrachten mogelijk handreikingen en tips bieden om de ervaren werkdruk/stress onder Nederlandse leerkrachten in het basisonderwijs te verkleinen of misschien zelfs te bestrijden.

Hoofdstuk 4: Onderzoeksaanpak

In dit hoofdstuk staat beschreven welke organisaties/instanties betrokken zijn bij het onderzoek en welke onderzoeksactiviteiten zijn uitgevoerd om antwoord te kunnen geven op de deelvragen.

4.1 De onderzoeksgroep

Er zijn ongeveer 61 basisscholen met verschillende achtergronden op Aruba inclusief het kleuteronderwijs. Er is gekozen voor drie totaal verschillende basisscholen om een zo'n volledig mogelijk beeld te kunnen schetsen over het huidige basisonderwijs op Aruba. Binnen deze drie scholen bezoek ik de verschillende bouwen zodat de gehele basisschool (onderbouw, middenbouw en bovenbouw) aan bod komt.

Er is bewust gekozen voor openbaar onderwijs op Aruba aangezien deze onderwijsvorm het meest voorkomt in Nederland (75,8%). De kennis van de onderzoeker omtrent openbaar onderwijs is groot en helpt bij de vergelijking tussen het openbaar onderwijs op Aruba en het openbaar onderwijs in Nederland. Ook is bewust rekening gehouden met de ligging van de school omdat dit van invloed kan zijn op de onderzoeksresultaten. Het noorden kenmerkt zich voornamelijk door elite en het zuiden kenmerkt zich voornamelijk door achterstandswijken.

Scholen:

1. Scol Prep. Washington: openbaar kleuteronderwijs gelegen in het noorden van Aruba
2. Comm. Pieter Boer: openbaar basisonderwijs gelegen in het zuiden van Aruba
3. Sint Franciscus College: speciaal onderwijs gelegen in het midden van Aruba

Basisschool Scol. Prep. Washington biedt de onderzoeker de kans om een ochtend te komen observeren in een gemengde klas en een interview af te nemen van het schoolhoofd.

Basisschool Comm. Pieter Boer biedt de onderzoeker de kans om een ochtend te komen observeren in groep 3, 5 en 8. Daarnaast is er tijd voor een interview met de leerkracht van groep 3 en de internbegeleider.

Speciaal basisonderwijs St. Franciscus College biedt de onderzoeker de kans om een ochtend te komen observeren in groep 5 en groep 7. De ambulant begeleider heeft tijd vrij gemaakt voor het afnemen van een interview en inzage van dossiers.

4.2 Methode dataverzameling & proces

In dit onderzoek wordt voornamelijk gebruik gemaakt van minder gestructureerde data. Donk van der & van Lanen (2010) spreken van minder gestructureerde data wanneer deze data niet gemakkelijk in getallen kan worden uitgedrukt. In mijn onderzoek gaat het om beeldmateriaal, geluidsopnames en geschreven literatuur. In bijlage 5 staan verschillende tabellen afgebeeld die de methode van dataverzameling per deelvraag weergeven. Direct onder de tabel vindt u het beoogde proces van dataverzameling per deelvraag.

Geluidsopnamen van afgenomen interviews worden helemaal uitgewerkt en teruggebracht tot betekenisvolle tekstfragmenten → de essentie of het daadwerkelijke antwoord op de gestelde vraag wordt eruit gehaald en deze informatie wordt voorzien van een label. Zie bijlage 6, analyseschema 8 volgens Donk van der & van Lanen (2010).

Nadat de essentiële informatie is gelabeld, wordt er gebruik gemaakt van de methode 'horizontaal vergelijken'. Alle antwoorden van de respondenten worden naast elkaar gelegd om overeenkomsten en verschillen te achterhalen. Zie bijlage 6, analyseschema 11 volgens Donk van der & van Lanen (2010).

Vakliteratuur, onderzoeksrapporten, beleidsplannen en andere informatie worden geordend aan de hand van categorieën zodat van een grote hoeveelheid informatie/bevindingen een kort maar krachtige samenvatting geschreven kan worden. De categorieën die de relevantie van een bron bepalen, vloeien voort uit de belangrijkste begrippen uit de deelvragen zoals te zien in hoofdstuk 2, het theoretisch kader. Voor zowel Nederland als voor Aruba worden dezelfde aspecten onderzocht en bekeken om ook deze resultaten horizontaal te kunnen vergelijken.

4.3 Ethische kwesties

Volgens Donk van der & van Lanen (2010) betekent ethiek het uitvoeren van onderzoek op een manier waarop de onderzoeksgroep niet wordt benadeeld of geschaad. Voor dit onderzoek betekent dat, dat er van tevoren toestemming is gevraagd aan alle verschillende respondenten binnen de school en het vooraf bekend maken van de interviewvragen. De ethische kwesties binnen dit onderzoek kenmerken zich voornamelijk door het gebruik van beeldmateriaal en geluidsopnamen. De privacy van de leerlingen wordt bewaakt door geen namen te noemen of zelfs bepaalde leerlingen buiten beeld te laten. De privacy van de ondervraagden tijdens een interview wordt ook bewaakt door geen namen te noemen. In dit onderzoek wordt geprobeerd geen waarde oordeel te vellen maar het gegeven antwoord van de respondent objectief te beschrijven.

Hoofdstuk 5: De resultaten

5.1 Deelvragen gericht op theorie

In deze paragraaf wordt het dataproces weergegeven omtrent de deelvragen gericht op theorie. Er is voor een andere aanpak gekozen voor het verkrijgen van relevante tekstbronnen dan in het plan beschreven staat. In het onderzoeksplan staat enkel dat de onderzoeker meerdere tekstbronnen zou inzetten voor het vormen van een objectief beeld. Er is van het plan afgeweken door gebruik te maken van een kijkkader (Donk, C. van der., Lanen, B. van (2009). *Praktijkonderzoek in de school*). Een kijkkader is slechts een tabel waarin doelen, kernbegrippen en deelaspecten beschreven staan. Het inzetten van een kijkkader zorgt namelijk voor het verzamelen van tekstfragmenten die daadwerkelijk relevant zijn voor het onderzoek en bespaart de onderzoeker een hoop moeite en tijd.

Hieronder staan de kijkkaders per theoretische deelvraag afgebeeld zoals door mij gehanteerd.

5.1.1 Analyse deelvraag 1

Deelvraag 1 Wat zijn de algemene regelgevingen voor het basisonderwijs in Nederland/op Aruba?	
1	Welke verschillende soorten scholen kennen het Nederlandse en Arubaanse basisonderwijs? <u>Toelichting:</u> kunnen we het Nederlandse basisonderwijs vergelijken met het Arubaanse basisonderwijs als de scholen behoorlijk van elkaar verschillen?
2	Welke vakken worden standaard aangeboden binnen het Nederlandse en Arubaanse basisonderwijs? <u>Toelichting:</u> om het gegeven onderwijs met elkaar te vergelijken, is het van belang om te weten hoe het onderwijs wordt vormgegeven in de praktijk.
3	Hoe zit het financiële plaatje op het gebied van onderwijs in elkaar in Nederland en op Aruba? <u>Toelichting:</u> misschien is geld de remmende factor tot succes voor zowel de leerling als de school?
4	Hoe hoog ligt de kwaliteit/het niveau van het Nederlandse en Arubaanse basisonderwijs volgens de overheid? <u>Toelichting:</u> is het verschil qua kwaliteit of niveau wat betreft onderwijs even groot als veronderstelt wordt en kunnen hier, aan het einde van dit onderzoek, aanbevelingen voor worden gedaan?
5	Wat is passend onderwijs en hoe wordt dit vormgegeven in Nederland en op Aruba? <u>Toelichting:</u> passend onderwijs is in Nederland een begrip waar zelfs een wet voor is opgesteld. Is Aruba hier ook mee bekend? Zo ja, hoe wordt ermee omgegaan?

Gezien de gegevens van *Onderwijstijd* (z.d.) en Vedder, (1995) komen de algemene regelgevingen vanuit de overheid redelijk overeen. Zowel Nederland als Aruba kent meerdere soorten scholen binnen het basisonderwijs en op al deze scholen worden de wettelijk verplichte vakken als Nederlands, Engels, rekenen-wiskunde, oriëntatie op jezelf en de wereld (aardrijkskunde, geschiedenis, biologie, verkeer), kunstzinnige oriëntatie (muziek, handvaardigheid, tekenen) en bewegingsonderwijs aangeboden. Organisatie 'Leerplicht Aruba' geeft aan dat er geen sprake was van leerplicht. De leerplicht voor kinderen vanaf 4 jaar heeft pas in 2013 zijn intrede gemaakt binnen het Arubaanse basisonderwijs.

Een groter verschil tussen het Nederlandse en Arubaanse basisonderwijs ontstaat ten eerste op financieel gebied. In Nederland is het basisonderwijs voor alle naar school gaande kinderen gratis. Ouders betalen slechts een kleine bijdrage voor extra activiteiten binnen de school (*Investerings*, z.d.). Op Aruba is dit anders... Ouders/verzorgers van naar school gaande kinderen op Aruba betalen inschrijfgeld, schoolgeld en een ouderbijdrage. Wanneer ouders/verzorgers minder dan 37.000,- Florin/AWG (18.384,- euro) per jaar verdienen of rond moeten komen van een uitkering dan komen ze in aanmerking voor een subsidie van de staat.

Het tweede verschil tussen het Nederlandse en Arubaanse basisonderwijs kenmerkt zich door de controle van de kwaliteit van het basisonderwijs. In Nederland houdt de inspectie van het onderwijs (IvhO) de kwaliteit van onder andere het basisonderwijs goed in de gaten. Het hoogst haalbare moeten leerkrachten uit de leerlingen zien te halen en stellen duidelijke maar passende doelen. De overheid draagt haar steentje bij door te investeren in passend onderwijs, zoals: professionalisering van leerkrachten, schoolleiders en bestuur, aanschaf van (digitale) leermiddelen, aanschaf van methodes voor begaafde leerlingen/zorgleerlingen, verminderen van werkdruk en verbetering van onderwijs door nieuwe technieken. De inspectie op Aruba heeft een controlerende en adviserende functie binnen het basisonderwijs, middelbaar onderwijs en beroepsonderwijs. Tussen deze verschillende soorten onderwijs moet de inspectie op één lijn zitten.

Tot slot het derde, maar misschien belangrijkste, verschil: passend onderwijs. De onderwijsplannen in Nederland van 2005 kregen in 2012 hun beslag in de vorm van een nieuw onderwijsstelsel namelijk: passend onderwijs. Het doel hiervan is zo goed mogelijk onderwijs te bieden die aansluit op de onderwijsbehoeften van elke leerling als individu (Bongaards, B., Sas, J. 2012). Het Arubaanse onderwijsmodel is niet afgestemd op (speciale) behoeften van de diverse culturele samenleving volgens United Nations Children's Fund (UNICEF) (2013). Er kan verondersteld worden dat Arubaanse leerkrachten bekend zijn met de verschillende onderwijsbehoeften van leerlingen maar verschillende onderzoeken wijzen uit dat de Arubaanse onderwijspraktijk niet op deze verschillende onderwijsbehoeften is afgestemd.

5.1.2 Analyse deelvraag 2

Deelvraag 2 Wat zijn de belangrijkste pedagogisch – didactische taken van een leerkracht in het Nederlandse en Arubaanse basisonderwijs omtrent zorgleerlingen?	
1	Wat betekent pedagogisch – didactisch? <u>Toelichting:</u> om opzoek te gaan naar mogelijke antwoorden op deze deelvraag is het noodzakelijk om te begrijpen waarover gesproken wordt.
2	Welke taken vloeien voornamelijk voort uit het passend onderwijs voor de leerkrachten binnen het Nederlandse en Arubaanse basisonderwijs? <u>Toelichting:</u> zijn er, naast het reguliere takenpakket van de leerkracht, extra taken bijgekomen waardoor eventuele werkdruk of stress zou kunnen ontstaan?

Passend onderwijs vraagt om pedagogische-didactische aanpassingen op schoolniveau en competentieniveau van de leerkracht. Zo moet er rekening gehouden worden met verschillen en is het voor de leerkracht van belang deze verschillen te herkennen en te signaleren. Gewenste competenties en taken die voortvloeien uit de verschillen tussen leerlingen kunnen worden onderverdeelt over de ‘VAK’-onderdelen: vaardigheden, attitude en kennis (Bongaards, B., Sas, J. (2012). Zie bijlage 4.

In tegenstelling tot Nederland kent Aruba, door gebrek aan geld en specialisme, enkel speciaal onderwijs voor een selecte groep blijkt uit de enquête van van de Jong en Batenburg (bijlage 1), uitgevoerd in 1987 en het model van United Nations Children's Fund UNICEF 2013 (bijlage 2). Het Arubaanse basisonderwijs kent geen rugzakjes en extra begeleiding om een zorgleerling zo lang mogelijk binnen het reguliere basisonderwijs te houden volgens Melis, A. & Philippart, S. (2014)

5.1.3 Analyse deelvraag 3

Deelvraag 3 Op welke wijze is werkdruk binnen het basisonderwijs zichtbaar en op welke wijze kan werkdruk/stress kan worden verlaagt?	
1	Wat houdt werkdruk precies in? <u>Toelichting:</u> bestaat er een officiële definitie voor werkdruk en komt dit overeen met hetgeen leerkrachten binnen het basisonderwijs onder woorden proberen te brengen?
2	Wat kunnen gevolgen zijn van werkdruk? <u>Toelichting:</u> de gevolgen en consequenties onder ogen zien, stimuleert de werkgever/overheid na te denken over voorzorgsmaatregelen. Hoe kunnen we voorkomen dat...?

Wat is werkdruk?

Werkdruk is een fenomeen dat ontstaat wanneer de belasting/hoeveelheid werk groter is dan het draagvermogen/belastbaarheid van de werknemer waarbij tijd een grote rol speelt. (FCB , 2015)

Werkdruk in het primair onderwijs ontstaat volgens CNV Onderwijs (2013), CAOP Research & Europa (2014), Scholen met Succes (2011) en andere onderzoeken door niet-les gerelateerde taken zoals kennis en handhaving van protocollen, lesvoorbereiding, contact met ouders/interne en externe hulp, cursussen en vergaderingen en ontwikkelingen binnen de sector.

Volgens CAOP Research & Europa (2014) zijn er geen toepasbare universele maatregelen vanuit de literatuur om werkdruk tegen te gaan. Dit door de diversiteit van de factoren van werkdruk per sector. Iedere organisatie dient werkdruk te signaleren, passende maatregelen te treffen om werkdruk te verlagen en deze maatregelen te evalueren.

Mogelijke gevolgen van werkdruk in het basisonderwijs kunnen zijn:

- * Lichamelijke & geestelijke klachten
- * Achteruitgang van de kwaliteit
- * Achteruitgang van de aangename werksfeer
- * Ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid

5.2 Deelvragen gericht op praktijk

5.2.1 Observeren

In deze paragraaf wordt het dataproces weergegeven omtrent de deelvragen gericht op de praktijk. Er is ongemerkt gewerkt met een directe, gestructureerde observatie wat niet beschreven staat in het onderzoeksplan. Tijdens iedere observatie nam de onderzoeker 'live' waar wat er in de onderwijspraktijk gebeurde maar concentreerde zich op de vooraf beschreven aspecten en gedragingen omtrent de leerkracht. De beschrijvingen/aantekeningen zijn later pas door de onderzoeker uitgewerkt in observatieschema's. De gebruikte observatieschema's zijn opgebouwd uit de zogeheten 'VAK-onderdelen' zoals beschreven door Bongaards, B., Sas, J. (2012). De VAK-onderdelen die gebruikt zijn in deze observatieschema's zijn enkel taken en competenties van de leerkracht die voortvloeien uit het passend onderwijs en de verschillen tussen leerlingen.

Deelvraag 1: wat is passend onderwijs en hoe wordt dit volgens Arubaanse leerkrachten in het basisonderwijs vormgegeven, gezien eigen ervaringen met zorgleerlingen?

Deelvraag 2: Ervaren Arubaanse leerkrachten in het basisonderwijs ook werkdruk of stress tijdens de uitvoering van hun onderwijsstaak als het gaat om passend onderwijs?

Scol. Prep. Washington (groep 2), dinsdag 14 januari 2014, 8.00 – 9.00, kring + rekenles

- De leerkracht vraagt om stilte.
- De leerkracht vraagt om stilte door middel van handgebaren.
- De leerkracht vraagt om stilte door middel van een afwachtende houding.
- De leerkracht opent de dag met een liedje en behandelt de dagen van de week. Wanneer leerling X geen antwoord kan geven op de vraag: “welke dag was het gisteren?”, gaat de leerkracht door naar een andere leerling.
- De leerkracht maakt de overstap van de dagen van de week naar de maanden van het jaar. Deze worden klassikaal opgezegd terwijl één derde niet meedoet. Dit wordt door de leerkracht genegeerd.
- De leerkracht geeft aan te willen beginnen met de rekenles waarin het tellen tot 20 en ordenen centraal staan. De hele klas begint te praten, sommige leerlingen lopen weg, andere leerlingen gaan ergens anders zitten en de leerkracht gaat haar eigen gang. Ze is bezig met het verzamelen van instructiemateriaal.
- De leerkracht zet slechts enkele leerlingen aan het werk met het ordenen van blokjes, het schrijven van cijfers en het turfsysteem. Veel kinderen hebben niks te doen, letten niet op en beginnen te praten. Dit duurt zeker een half uur want alle kinderen krijgen een beurt.
- Leerlingen die niet tot het gewenste resultaat komen, worden geholpen door een klasgenoot. Wanneer het gewenste resultaat is bereikt, mogen de leerlingen terug naar hun eigen plek in de klas.

Observatieschema Scol. Prep. Washington (groep 2) gelegen in het noorden van Aruba

Score	--	-	0	+	++
De leerkracht is goed voorbereid → vooruit denken, overzicht, consequent en doelgericht (attitudedoel)		x			
Activerende Directe Instructiemodel komt tot uiting tijdens de les (vaardigheidsdoel)		x			
Er vindt differentiatie van instructie en instructiemateriaal plaats (vaardigheidsdoel)				x	
Er wordt gebruik gemaakt van pre/reteaching (vaardigheidsdoel)			x		
Protocollen zoals groepsplan, volgsysteem of eigen leerlijn zijn zichtbaar toegepast (kennisdoel)			x		
De leerkracht laat zien kennis te hebben van verschillende leerprocessen (kennisdoel)			x		

++ = continue zichtbaar/hoorbaar
 + = beperkt zichtbaar/hoorbaar
 0 = niet van toepassing
 - = beperkt zichtbaar/hoorbaar
 -- = continue zichtbaar/hoorbaar

Comm. Pieter Boer (groep 3), maandag 27 januari 2014, 8.00 – 9.00, veilig leren lezen en zelfstandig werken

- De leerkracht verheft haar stem en attendeert de leerlingen op hun eigen gedrag. De kinderen hoeven zich niet anders te gedragen omdat er twee Nederlandse studenten aanwezig zijn.
- Tijdens de uitleg verstoren 2 leerlingen de les door een gesprek te voeren met elkaar. Hierop wordt door de leerkracht direct gereageerd en de leerlingen worden herinnert aan de afspraak die is gemaakt aan het begin van de les.
- Tijdens de uitleg staat het bespreken van de opdrachten centraal en legt de leerkracht uit waar en hoe je bepaalde antwoorden kunt achterhalen.
- Alle leerlingen worden gewaardeerd en positief benaderd door de leerkracht. Ze maakt veel gebruik van koosnaampjes.
- Als de leerlingen zelfstandig aan het werk kunnen, kijkt de leerkracht de klas rond en roept een aantal kinderen bij zich. Deze leerlingen nemen plaats aan haar bureau voor extra instructie.
- De leerkracht loopt veel rond en deelt verschillende kopietjes uit. Dit is extra werk op eigen niveau. Een soort 'klaar-opdracht'.

Observatieschema Comm. Pieter Boer (groep 3) gelegen in het zuiden van Aruba

Score	--	-	0	+	++
De leerkracht is goed voorbereid → vooruit denken, overzicht, consequent en doelgericht (attitudedoel)				x	
Activerende Directe Instructiemodel komt tot uiting tijdens de les (vaardigheidsdoel)				x	
Er vindt differentiatie van instructie en instructiemateriaal plaats (vaardigheidsdoel)		x			
Er wordt gebruik gemaakt van pre/reteaching (vaardigheidsdoel)	x				
Protocollen zoals groepsplan, volgsysteem of eigen leerlijn zijn zichtbaar toegepast (kennisdoel)		x			
De leerkracht laat zien kennis te hebben van verschillende leerprocessen (kennisdoel)				x	

++ = continue zichtbaar/hoorbaar
 + = beperkt zichtbaar/hoorbaar
 0 = niet van toepassing
 - = beperkt zichtbaar/hoorbaar
 -- = continue zichtbaar/hoorbaar

Comm. Pieter Boer (groep 5), dinsdag 28 januari 2014, 10.00 – 11.00, rekenen

- De leerkracht dwingt door middel van wachtende houding stilte af binnen 10 seconden.
- De leerkracht stelt ons voor aan de groep en verteld wat wij komen doen. Ze geeft aan dat ons bezoek geen aanleiding geeft tot storend gedrag en dat ze verwacht dat iedereen, zoals gewoonlijk, goed oplet.
- De leerkracht geeft aan de gemaakte keersommen klassikaal te willen bespreken die de dag van te voren al zijn uitgelegd.
- De leerkracht doorloopt de gemaakte keersommen door verschillende leerlingen voor de klas uit te nodigen en de sommen volledig uit te werken op het bord.
- De leerkracht vraagt andere leerlingen te reageren op zowel de uitkomst als de uitwerking van de som op het bord. Hierbij stelt de leerkracht vragen als: is het antwoord goed/fout? Hoe heb jij de som uitgerekend? Wat had hij of zij anders kunnen/moeten doen?
- De leerkracht maakt geen gebruik van concreet instructiemateriaal ter ondersteuning van haar uitleg. Ze stelt veel vragen.
- De leerkracht probeert de som te verduidelijken door gebruik te maken van een dagelijkse situatie.
- Door tijdgebrek moet de leerkracht de rekenles noodgedwongen beëindigen. Het is duidelijk dat niet alle sommen besproken zijn en leerlingen met foute antwoorden krijgen niet de kans om hun werk te verbeteren.

Observatieschema Comm. Pieter Boer (groep 5) gelegen in het zuiden van Aruba

Score	--	-	0	+	++
De leerkracht is goed voorbereid → vooruit denken, overzicht, consequent en doelgericht (attitudedoel)				x	
Activerende Directe Instructiemodel komt tot uiting tijdens de les (vaardigheidsdoel)	x				
Er vindt differentiatie van instructie en instructiemateriaal plaats (vaardigheidsdoel)		x			
Er wordt gebruik gemaakt van pre/reteaching (vaardigheidsdoel)			x		
Protocollen zoals groepsplan, volgsysteem of eigen leerlijn zijn zichtbaar toegepast (kennisdoel)	x				
De leerkracht laat zien kennis te hebben van verschillende leerprocessen (kennisdoel)				x	

++ = continue zichtbaar/hoorbaar
 + = beperkt zichtbaar/hoorbaar
 0 = niet van toepassing
 - = beperkt zichtbaar/hoorbaar
 -- = continue zichtbaar/hoorbaar

Comm. Pieter Boer (groep 8), dinsdag 28 januari 2014, 08.00 – 09.30, taal en aardrijkskunde

- Bij binnenkomst stuurt de leerkracht ons met zijn ogen naar een plekje achterin de klas. De klas is bezig met het bespreken van een taalles.
- De leerkracht kijkt klassikaal de opdrachten na door het geven van beurten.
- De antwoorden van de leerlingen worden beantwoord met goed en fout door de leerkracht.
- Veel leerlingen zijn afgeleid. Er wordt veel gepraat, gelopen en gestaard. De leerkracht lijkt het vrijwel allemaal te negeren.
- De leerkracht loopt na de bespreking van de taalopdrachten de klas uit om de aardrijkskundeles te kopiëren.
- De leerkracht gaat achter zijn bureau zitten en ordent de papieren. Vervolgens worden twee leerlingen gevraagd om de papieren uit te delen. De rest van de kinderen gaat z'n eigen gang → naar de WC, iets eten of drinken, gesprekken voeren met klasgenoten, zelfstandig werken etc.
- De leerkracht geeft aan het tijdens deze aardrijkskundeles te gaan hebben over Nomaden, zoals gister besproken.
- De leerkracht reflecteert, door middel van vragen, op de al eerder aangeboden stof omtrent Nomaden.
- Vijf leerlingen steken bij elke vraag hun vinger op en krijgen de beurt. Andere leerlingen worden genegeerd.

Observatieschema Comm. Pieter Boer (groep 8) gelegen in het zuiden van Aruba

Score	--	-	0	+	++
De leerkracht is goed voorbereid → vooruit denken, overzicht, consequent en doelgericht (attitudedoel)		x			
Activerende Directe Instructiemodel komt tot uiting tijdens de les (vaardigheidsdoel)		x			
Er vindt differentiatie van instructie en instructiemateriaal plaats (vaardigheidsdoel)		x			
Er wordt gebruik gemaakt van pre/reteaching (vaardigheidsdoel)				x	
Protocollen zoals groepsplan, volgsysteem of eigen leerlijn zijn zichtbaar toegepast (kennisdoel)	x				
De leerkracht laat zien kennis te hebben van verschillende leerprocessen (kennisdoel)	x				

++ = continue zichtbaar/hoorbaar
 + = beperkt zichtbaar/hoorbaar
 0 = niet van toepassing
 - = beperkt zichtbaar/hoorbaar
 -- = continue zichtbaar/hoorbaar

Sint Franciscus College (groep 5), maandag 10 februari 2014, 07.45 – 09.30, praktijkles koken

- De leerkracht geeft aan de klas te hebben voorbereid op ons bezoek en de geplande kookles.
- De leerkracht heeft tijd vrijgemaakt om ons welkom te heten voor het gezamenlijke vertrek naar de keuken.
- De leerkracht hanteert een bepaald systeem voor het opstellen van de leerlingen in de rij.
- De leerkracht blikt samen met de leerlingen terug op de uitleg van gisteren. Hieruit komt naar voren dat ze gebruik heeft gemaakt van beeldmateriaal (foto's en filmpjes) ter ondersteuning van haar instructie. Ze stelt de leerlingen vragen als: wat gaan we vandaag ook alweer doen? Waar moet je goed om denken als je in de keuken staat? Welke afspraken gelden er in de keuken? Etc.
- De leerkracht loopt tijdens de uitvoering veel rond en neemt de tijd om iedere leerling te corrigeren, complimenteren of uit te dagen.
- Alle leerlingen zijn aan het werk. Kijken geconcentreerd, overleggen met hun maatje en lachen als de juf langskomt.
- De leerkracht geeft aan dat zij meer een opvoedende dan instruerende taak heeft in deze klas door de enorme verschillen tussen de leerlingen.

Observatieschema Sint Franciscus College (groep 5) gelegen in het midden van Aruba

Score	--	-	0	+	++
De leerkracht is goed voorbereid → vooruit denken, overzicht, consequent en doelgericht (attitudedoel)				x	
Activerende Directe Instructiemodel komt tot uiting tijdens de les (vaardigheidsdoel)		x			
Er vindt differentiatie van instructie en instructiemateriaal plaats (vaardigheidsdoel)				x	
Er wordt gebruik gemaakt van pre/reteaching (vaardigheidsdoel)				x	
Protocollen zoals groepsplan, volgsysteem of eigen leerlijn zijn zichtbaar toegepast (kennisdoel)			x		
De leerkracht laat zien kennis te hebben van verschillende leerprocessen (kennisdoel)				x	

++ = continue zichtbaar/hoorbaar
 + = beperkt zichtbaar/hoorbaar
 0 = niet van toepassing
 - = beperkt zichtbaar/hoorbaar
 -- = continue zichtbaar/hoorbaar

Sint Franciscus College (groep 7), dinsdag 11 februari 2014, 09.30 – 10.30, handvaardigheid

- De leerkracht wijst ons onze plek en gaat verder met de handvaardigheid les.
- Terwijl vrijwel alle leerlingen bezig zijn met zeer veel verschillende materialen, loopt de leerkracht veel rond om te helpen of een praatje te maken.
- De leerkracht past zijn taalgebruik vaak aan, aan die van de leerlingen.
- De leerkracht heeft voor iedere leerling als individu een klaar-opdracht.
- De leerkracht geeft aan deze kinderen klaar te stomen voor de maatschappij en dus een opvoedende taak te hebben.
- De leerlingen lopen veel door het lokaal, praten met elkaar maar er is een respectvolle en gecontroleerde sfeer voelbaar.
- De leerkracht bekijkt de werkstukken zorgvuldig en houdt een registratieformulier bij.

Observatieschema Sint Franciscus College (groep 7) gelegen in het midden van Aruba

Score	--	-	0	+	++
De leerkracht is goed voorbereid → vooruit denken, overzicht, consequent en doelgericht (attitudedoel)					x
Activerende Directe Instructiemodel komt tot uiting tijdens de les (vaardigheidsdoel)				x	
Er vindt differentiatie van instructie en instructiemateriaal plaats (vaardigheidsdoel)				x	
Er wordt gebruik gemaakt van pre/reteaching (vaardigheidsdoel)			x		
Protocollen zoals groepsplan, volgsysteem of eigen leerlijn zijn zichtbaar toegepast (kennisdoel)				x	
De leerkracht laat zien kennis te hebben van verschillende leerprocessen (kennisdoel)					x

++ = continue zichtbaar/hoorbaar
 + = beperkt zichtbaar/hoorbaar
 0 = niet van toepassing
 - = beperkt zichtbaar/hoorbaar
 -- = continue zichtbaar/hoorbaar

5.2.2 Bevragen/interview

Voor het beantwoorden van de deelvragen gericht op de praktijk, heeft de onderzoeker zich gericht op de uitvoering van observaties en interviews. Hieronder staan 4 uitgewerkte interviews volgens analysemethodes 8 en 11 uit van der Donk en van Lanen. Er is van het onderzoeksplan afgeweken doordat de onderzoeker een combinatie heeft gemaakt van 2 analysemethodes voor de verwerking van relevante interviewvragen in plaats van enkel gebruik te maken van analysemethode 11, horizontaal vergelijken.

Er is voor analysemethode 8 (data terugbrengen naar betekenisvolle tekstfragmenten) gekozen omdat er van audio-opnames tastbare, zinvolle en handige naslagwerken moesten worden gemaakt. Analysemethode 8 draagt bij aan analysemethode 11, horizontaal vergelijken.

Er is voor analysemethode 11 gekozen omdat het, gezien het beperkte aantal respondenten, een overzichtelijk beeld geeft van de manier waarop de respondenten een vraag beantwoord hebben. Overeenkomsten en verschillen zijn op deze manier te achterhalen.

5.2.2.1 Interviews uitgewerkt aan de hand van analysemethode 8 ‘de data terugbrengen naar betekenisvolle tekstfragmenten’.

Doelen van het interview:

De diversiteit aan vragen (inleidend/vervolg/verdiepend/interpreterend/direct) van de afgenomen interviews kent meerdere doelen. Er is geprobeerd een bepaald onderwerp in kaart te brengen, de onderzoeker wilde erachter proberen te komen wat de respondent van bepaalde aspecten binnen het basisonderwijs vindt en de onderzoeker wilde praktijkvoorbeelden inventariseren. Gezien de gevoeligheid van het onderwerp (zorg binnen het basisonderwijs), heb is er bewust gekozen voor de zogenaamde trechterstructuur of fuik. De gestelde vragen zullen naar mate het interview vordert, steeds dieper op het onderwerp ‘zorg’ ingaan.

Keuze van de respondent:

De onderzoeker heeft geprobeerd vanuit alle mogelijke invalshoeken naar het onderwerp zorg binnen het basisonderwijs te kijken (aspectenmethode). Bij al deze mogelijke invalshoeken is geprobeerd een respondent te vinden om een zo’n compleet mogelijk beeld te vormen omtrent zorg binnen het Arubaanse basisonderwijs. In de onderstaande interviews bestaan de respondenten uit een directrice, een leerkracht, een internbegeleider en een prisma leerkracht (voor leerlingen met een andere moedertaal of voor zij-instromers met taalproblemen). Dit zijn de meest voorkomende functies binnen het Arubaanse basisonderwijs.

Wijze van bevragen:

Er is gekozen om alle respondenten, individueel, slechts 1 keer te bevragen aangezien dit onderzoek gaat over de zorgstructuur binnen het Arubaanse basisonderwijs. De onderzoeker probeert praktijkvoorbeelden te inventariseren en erachter te komen hoe de respondent zich, over het algemeen, voelt onder bepaalde situaties tijdens het uitoefenen van zijn/haar beroep. Het gaat enkel om feiten.

Ook heb is bewust gekozen voor individuele afname. Het onderwerp ‘zorg’ binnen het basisonderwijs op Aruba blijkt een gevoelig onderwerp en er wordt nogal verschillend over gedacht. Op deze manier wordt uitgesloten dat collega’s elkaar zouden kunnen beïnvloeden.

Interview schoolhoofd Scol. Prep. Washington (noord)
Donderdag 16 januari 2014, 08.15 uur

Vormgeving zorg

In 2014 worden er bij ons op school 4 klassenassistenten ingezet in de overgebleven, gemengde klassen.
Onze school maakt gebruik van een ambulant begeleider die werkzaam is op meerdere scholen op Aruba.
Tijdens het switchen tussen scholen vindt er telefonisch contact plaats omtrent de desbetreffende leerling. Soms krijgt de leerling een dossier of rapport mee.
De school kent geen officieel leerlingvolgsysteem en/of handelingsplannen. De leerkracht biedt zelf, indien nodig, extra oefenmateriaal ter plekke aan.

In te zetten zorginstanties

De algemene inspectie van het onderwijs zorgt voor mogelijke oplossingen omtrent een leerling.
Het Multi Disciplinair Centrum (MDC) zorgt voor de uitvoering van observaties in de klas en het afnemen van verschillende tests.
School Zeer Moeilijk Lerende Kinderen (ZMLK) neemt voornamelijk kinderen aan met gedragsstoornissen of fysieke handicappen.

Verontrustende factoren/werkdruk en stress

Onze school hanteert grote, gemengde klassen waardoor we te maken hebben met verschillende taalsituaties en veel ontwikkelingsniveaus. Dit brengt erg veel voorbereidend werk met zich mee.
Er bestaat geen speciaal basisonderwijs voor kleuters dus we moeten er het beste van maken. De gedachte dat een leerling na de zomervakantie naar het SBO kan, biedt rust en voldoening.
Alle situaties omtrent een leerling wordt uitvoerig besproken met ouders en zij zijn de doorslaggevende factor. Hierdoor houdt de zorg die wij kunnen bieden vaak op omdat ouders hun kop in het zand steken (taboe).
We hebben in de toekomst behoefte aan een eenduidig zorgplan met de inzet van een intern begeleider en remedial teacher en laten we hopen dat dit van bovenaf als noodzaak wordt gezien.

Interview internbegeleider Comm. Pieterboerschool (zuid)

Dinsdag 21 januari 2014, 08.15 uur

Vormgeving zorg

De school maakt gebruik van de inzet van de prismaleerkracht (voor zij-instromers met taalproblemen), begeleidingsleerkracht (hulp voor het schrijven en uitvoeren van groepsplannen) en de internbegeleider.
De school volgt de leerling en houdt alle behaalde resultaten schriftelijk bij in dossiers. Deze dossiers zijn alleen bedoeld voor alle werknemers van de school zelf. Er vindt geen dossieroverdracht plaats tussen scholen.

In te zetten zorginstanties

Wij werken veel samen met het Multi Disciplinair Centrum (MDC). Zij sturen mensen om leerkrachten te helpen bij het onderwijzen van zeer moeilijk lerende kinderen en het afnemen van tests.

Verontrustende factoren/werkdruk en stress

De inzet van een begeleidingsleerkracht en prismaleerkracht biedt directe hulp richting de leerkrachten. Zij helpen bij het verlenen van verlengde instructie of maatwerk. Op deze manier kan de leerkracht klassikaal doorgaan.
Op Aruba hanteert vrijwel iedere leerkracht het klassikale principe. Leerlingen die achterblijven krijgen bewust geen eigen leerlijn om op deze manier de achterstand van de leerling te vergroten en ouders te kunnen overtuigen om hulp in te schakelen.
De inspraak van ouders is te groot. Ouders begrijpen of willen de situatie niet begrijpen vanwege een groot taboe.
Wanneer het MDC komt testen, haken veel ouders alsnog af. Dit houdt in dat er heel veel papierwerk voor niks is uitgevoerd.
De school kenmerkt zich voornamelijk door St. Nicolaas* – kinderen. Dat houdt in dat we werken met kinderen uit zeer zwak sociale milieus.

*St. Nicolaas: wijk gelegen in het zuiden van Aruba die zich kenmerkt door een zeer zwak sociaal milieu en laag opleidingsniveau

Interview leerkracht Comm. Pieterboerschool (zuid)

Dinsdag 28 januari 2014, 09.15 uur

Vormgeving zorg

Ik werk in groep 3 met groepsplannen. Deze plannen schrijf ik zelf.
De resultaten van de leerlingen worden geëvalueerd. Mocht een leerling na verloop van tijd nog steeds uitvallen, dan meld ik hem of haar aan bij onze remedial teacher.
Onze school beschikt over een eigen remedial teacher en internbegeleider. Zij maken samen een handelingsplan voor iedere leerling als individu die door de leerkracht wordt aangemeld.
Alle leerlingen worden bij aanmelding op school gescreend om hun niveau en behoeften te bepalen.

In te zetten zorginstanties

Wij werken veel samen met het Multi Diciplinair Centrum (MDC). Zij sturen mensen om leerkrachten te helpen bij het onderwijzen van zeer moeilijk lerende kinderen.
Onze school is bekend met vele instanties en campagnes omtrent voorbehoedsmiddelen en het verkrijgen van de pil (gratis).

Verontrustende factoren/werkdruk en stress

De wachtlijst van het MDC is erg lang. Dit resulteert in het feit dat heel veel zeer moeilijk lerende kinderen noodgedwongen op een reguliere basisschool moeten blijven. Dit is voor de leerkrachten een grote opgave.
Sommige leerlingen mogen niet worden aangemeld bij het MDC omdat ouders dit tegenhouden. Ook deze kinderen moeten noodgedwongen bij ons op school blijven.
Er zijn te weinig scholen voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. Voor kinderen met gedragsproblemen bestaat op Aruba überhaupt geen opvang.
De sociale achtergrond van het kind speelt, hier in het zuiden van Aruba, een hele grote rol. Denk hierbij aan drugs, geweld, jonge alleenstaande moeders etc. Deze regio kenmerkt zich door zijn zeer zwak sociale milieu.
Het onderwijs op Aruba en de invulling hiervan mag eigenlijk niet vergeleken worden met Nederland of de Verenigde Staten. "We zijn maar een eiland".

Interview ambulant begeleider St. Franciscus college/speciaal basisonderwijs (midden) Dinsdag 11 februari 2014, 11.15 uur

Vormgeving zorg

Hier op school werken, naast de leerkrachten, een logopediste, internbegeleider en maatschappelijk werkster.
De school biedt onderwijs aan de hand van projecten waarin een bepaald onderwerp centraal staat (duur: 1 tot 2 maanden). Behaalde resultaten hiervan worden door de leerkracht schriftelijk gedocumenteerd.
De gedocumenteerde resultaten van de leerlingen worden door de internbegeleider, ambulant medewerkster en maatschappelijk werkster geanalyseerd en besproken. Hieruit vloeit vaak een handelingsplan voort.

In te zetten zorginstanties

Vanwege vaak voorkomende problemen vanuit de huis, werken we veel samen met de Voogdijraad. Zij bestuderen de thuissituatie en ondernemen stappen ter verbetering van die situatie.
Sinds kort kent Aruba ook leerplicht. De leerplichtambtenaar heeft zijn intrede bij ons op school gemaakt en helpt ons waar nodig.
De school maakt indirect gebruik van sociale zaken. Zij verschaffen therapeuten, psychiaters, psychologen etc.

Verontrustende factoren/werkdruk en stress

Er bestaan geen methodes in het Papiamento voor zeer moeilijk lerende kinderen. Die methodes moeten wij zelf ontwerpen en uitschrijven. Dat is enorm veel werk.
Iedere werknemer op deze school hanteert een eigen planning maar deze klopt, helaas nooit. Er komen onverwacht veel taken tussendoor op een dag.
We hebben te maken met ouders die zelf ook laag geschoold zijn. Zij hebben weinig inzicht, begrip en vermogen om bepaalde situaties te accepteren. Dit is een heel moeilijk en vermoeiend aspect binnen het onderwijs.
Aruba kent geen specialisaties omtrent de zorg van leerlingen binnen het basisonderwijs. Leerkrachten dienen van alle 'aandoeningen' iets te weten. Hierdoor wordt vaak door de bomen het bos niet meer gezien en schieten we de kinderen tekort.
Gelukkig zijn er externe instanties die hulp bieden. Jammer genoeg ligt de verantwoordelijkheid bij de ouders zelf. Ouders dienen zelf initiatief te nemen, wat nauwelijks gebeurt.
De meeste leerlingen kampen met sociaal-emotionele problemen vanuit de thuissituatie. De school zou lessen moeten aanbieden omtrent opvoeding, normen en waarden. Daar hebben de leerlingen behoefte aan!

5.2.2.2 Interviews uitgewerkt aan de hand van analysemethode 11 'Horizontaal vergelijken'

In het onderstaande analyseschema uit van der Donk en van Lanen (2010) zijn de meest relevante antwoorden voor mijn onderzoek van alle vier de respondenten weergegeven. De overeenkomsten en verschillen tussen de gegeven antwoorden zijn op deze manier af te lezen doordat alle antwoorden op dezelfde vraag naast elkaar vermeld staan. De belangrijkste bevindingen in de antwoorden die kunnen leiden tot het beantwoorden van de deelvragen en dus de hoofdvraag, staan gemarkeerd. Er is voor deze analysemethode gekozen omdat het aantal respondenten omtrent dit onderzoek beperkt is.

Respondent 1: schoolhoofd Scol. Prep. Washington (noord)

Respondent 2: internbegeleider Comm. Pieterboer (zuid)

Respondent 3: leerkracht groep 3 Comm. Pieterboer (zuid)

Respondent 4: ambulant en internbegeleider St. Franciscus College (midden)

Tijdens de analyse van de informatie die voortvloeit uit de afgenomen interviews moet rekening gehouden worden met factoren die van invloed kunnen zijn op de gegeven antwoorden. Tijdens de bespreking van de zorgstructuur binnen het Arubaanse basisonderwijs kan een gevoelige snaar worden geraakt. Ook kunnen de vraagstelling en reacties van de eerste en de tweede onderzoeker de respondenten een bepaalde richting op duwen.

Vraag	Antwoord respondent 1	Antwoord respondent 2	Antwoord respondent 3	Antwoord respondent 4	Bevindingen
Zou u iets kunnen vertellen over de school en welke functie u bekleedt?	School preparation Washington bestaat nu 16 jaar. We hebben 8 klassen waarvan 4 homogene klassen en 4 gemengde klassen (sinds 2014). Vier homogene groepen is voor de leerkracht heel fijn want het scheelt in voorbereiding. Een gemengde groep geeft veel niveauverschil/taalbarrière en verschillende doelen. Dat is heel veel werk. Op dit moment maken we gebruik van 4 klassenassistenten en 3 invallers.	De Pieterboerschool heeft 12 klassen, 2 openbare locaties in St. Nicolaas. We hebben allebei echte St. Nicolaas – kinderen, dat houdt in dat het vaak kinderen uit de zwakke(re) sociaal-emotionele milieus zijn. Op school hebben we een maatschappelijk werkster, een prisma-leerkracht en een begeleidingsleerkracht. Aan het begin van het schooljaar worden de kinderen uit klas 1 en 2 gescreend op lees,- en rekenvoorwaarden en aan de hand van deze gegevens worden groepsplannen opgesteld. Dit is een taak van de begeleidingsleerkracht. Zelf ben ik IB 'er. Ik zorg voor de zorg van de kinderen.	Hier heb ik 3 voorbeelden van eigengemaakte groepsplannen die gaan over leerlingen die extra aandacht nodig hebben. Het begint met een plan, werkwijze, de materialen en resultaten. De resultaten worden tussendoor bekeken en als er dan nog steeds leerlingen uitvallen dan gaan ze naar de Remedial Teacher. Zij maakt hiervoor een plan samen met de IB 'er en van daaruit gaat ze te werk.	Over het algemeen hebben we MLK kinderen aangevuld met bijvoorbeeld autistische kinderen of kinderen met psychische stoornissen omdat we hier op Aruba geen speciale scholen voor hebben. De kinderen krijgen eigenlijk van alles → rekenen, taal, lezen en we werken aan projecten. I.p.v. aardrijkskunde of geschiedenis. Wat is er nog meer speciaal? We hebben een eigen logopediste, sociaal werker en (ik) IB 'er. Ik word belast met IB werkzaamheden als toets registraties, casussen, leerlingbesprekingen etc. Daarnaast beprek ik de toets-kalender, alle leerlingen qua cognitie en gedrag en geef ik de leerkrachten leerpunten mee voor de reflectie/analyse van de leerresultaten.	Drie van de vier scholen geeft aan te werken met groeps,- en/of handelingsplannen. Deze drie scholen maken ook allemaal gebruik van een internbegeleider. Het speciaal basisonderwijs kan naast de internbegeleider ook nog terugvallen op een logopediste en sociaal werker.
Hoe verloopt de overdacht van leerlingen die switchen van school?	In het beste geval komt het kindje met een rapport of dossier naar school maar het kan goed zijn dat ouders niks mee hebben gekregen.	Niet goed, er is heel weinig contact. De administratie en dossiers die wij bijhouden zijn puur voor onszelf.	-	Aruba kent geen specialisaties omtrent de zorg van leerlingen binnen het basisonderwijs. Leerkrachten dienen van alle 'aandoeningen' iets te weten. Hierdoor wordt vaak door de bomen het bos niet meer gezien en schieten we de kinderen tekort.	Drie van de vier scholen geven aan dat het contact met andere scholen erg summier is. Als resultaten van leerlingen al gedocumenteerd staan, is dat puur en alleen voor de school zelf. Op het ZMLK komen werkelijke alle leerlingen bij elkaar. Het is de enige plek waar deze kinderen terecht kunnen.

Zou u een definitie kunnen geven van de zorgleerling?	De school heeft nog niet echt een definitie vastgesteld maar de zorg op onze school is erg breed omdat het kleintjes zijn. De school heeft een groot pakket om uit te kiezen (sociaal - emotioneel/cognitief)	Er zijn verschillende soorten begeleiding. Een kind valt uit in de klas en dan wordt er een groepsplan of handelingsplan gemaakt. Wanneer er geen vooruitgang wordt geboekt, dan is het kind echt een zorgkind.	We praten altijd eerst met de ouders (herkennen, overeenkomsten, verklaringen) en we gaan in gesprek met de schoolmaatschappelijk werkster. Meestal worden er dan vormen van Particous Discipline ingepast. Wanneer dit allemaal niet werkt wordt het MDC ingeschakeld.	Over het algemeen hebben we MLK kinderen aangevuld met bijvoorbeeld autistische kinderen of kinderen met psychische stoornissen. De meeste leerlingen kampen met sociaal-emotionele problemen vanuit de thuissituatie	Respondent 1 kan geen definitie geven van de zorgleerlingen. Hiervoor is hun pakket van problemen en aandoeningen te groot. Er moet een keuze worden gemaakt. Respondent 3 en 4 schetsen een beeld van de huidige schoolsituatie en hoe ze daarmee omgaan.
Zijn er opvallende zorggevallen bekend die misschien ook gedocumenteerd staan?	Er is niet echt een leerling volgsysteem. De leerkracht werkt zelf aan, voor hem/haar, bekende hiaten. We hebben geen RT.	Het gaat bij ons alleen om kinderen die qua lesstof niet meekomen. We hebben geen plek voor bijvoorbeeld kinderen met gedragsproblemen. We werken met maatwerk. Dit is extra lesstof die bijna altijd aansluit op het daadwerkelijke niveau maar we werken niet met een echte eigen leerlijn.	Hier heb ik 3 voorbeelden van eigengemaakte groepsplannen die gaan over leerlingen die extra aandacht nodig hebben. Het begint met een plan, werkwijze, de materialen en resultaten. De resultaten worden tussendoor bekeken en als er dan nog steeds leerlingen uitvallen dan gaan ze naar de Remedial Teacher.	Aangezien wij een school zijn voor moeilijk en zeer moeilijk lerende kinderen krijgen zij al onderwijs op maat en vallen er niet veel leerlingen buiten de boot. De gedocumenteerde resultaten van de leerlingen die wel achterblijven worden door de internbegeleider, ambulant medewerkster en maatschappelijk werkster geanalyseerd en besproken. Hieruit vloeit vaak een handelingsplan voort.	In het kleuteronderwijs worden de leerlingen niet gevolgd via een bepaalde systeem en wordt geen gebruik gemaakt van een groepsplan/handelingsplan of eigen leerlijn. Deze informatie zit in het hoofd van de leerkracht. Zowel respondent 2, 3 en 4 werken met groepsplannen en werken aan de hand hiervan met maatwerk.
Is de school aangesloten op externe hulpinstanties?	Mocht er iets dringend zijn, dan is er telefonisch contact met de school maatschappelijk werker. Contact of het inschakelen van de schoolmaatschappelijk werker, gaat samen met contact met de ouders. Maar vaak willen zij er niks van weten want het is een heel teer en gevoelig punt. Dan zit de school vast.	We moeten toestemming vragen aan ouders aan de hand van de resultaten om instanties zoals het Multi Disciplinair Centrum in te schakelen. Vaak zeggen ouders nee. Ze komen met redeneringen als "mijn kind is toch niet dom?!"	Als uit de evaluatie van al behandelde groeps- en handelingsplannen blijkt dat er geen vooruitgang zichtbaar is, dan trekken we aan de bel bij het Multi Disciplinair Centrum. Wanneer ouders niet meewerken, wordt het kind niet aangemeld bij het MDC en houdt alles op. Wanneer ouders akkoord gaan, moeten de kinderen net zo lang blijven totdat er eindelijk plek is voor een test van het MDC. Er is namelijk een erg lange wachtlijst op Aruba. Wij leerkrachten krijgen in de tussentijd hulp en advies voor de opvang van deze kinderen.	Vanwege vaak voorkomende problemen vanuit de huis, werken we veel samen met de Voogdijraad. Zij bestuderen de thuissituatie en ondernemen stappen ter verbetering van die situatie. De school maakt indirect gebruik van sociale zaken. Zij verschaffen therapeuten, psychiaters, psychologen etc. Sinds kort kent Aruba ook leerplicht. De leerplichtambtenaar heeft zijn intrede bij ons op school gemaakt en helpt ons waar nodig.	Alle bezochte scholen hebben contact met het Multi Disciplinair Centrum. Een instantie die allerlei tests en observaties uitvoert voor doorverwijzing naar het speciaal basisonderwijs. Op 2 scholen wordt aangegeven dat ouders vaak weigeren wanneer er om toestemming wordt gevraagd. De andere 2 scholen geven aan dat het af en toe tot regelmatig voorkomt dat ouders niet meewerken. Het speciaal basisonderwijs richt zich op totaal andere instanties. Zij maken meer gebruik van de leerplichtambtenaar, therapeuten en psychologen.
Hoe ziet u de school en het	Hopelijk weten we dan allemaal wat	Zoals je zegt, het contact tussen	Gespecialiseerde scholen? Nee, daar	De meeste leerlingen kampen	Alle vier de scholen spreken duidelijke

zorgsysteem over een paar jaar?	zorg betekend en hebben de scholen een zorgstructuur en dat van bovenaf wordt ingezien dat het echt noodzakelijk is.	scholen en het MDC.	weten wij hier op Aruba, jammer genoeg, echt helemaal niks van.	met sociaal-emotionele problemen vanuit de thuissituatie. De school zou lessen moeten aanbieden omtrent opvoeding, normen en waarden. Daar hebben de leerlingen behoefte aan! We moeten zelf ons onderwijs maken want er is geen methode voor speciaal onderwijs op Aruba (in het Papiamentu). Alles moet worden vertaald...	verontrustende factoren uit die samen een goede zorgstructuur zouden vormen. Zo wordt er gesproken over kennis nemen van zorg voor de leerling, beter contact tussen scholen, specialisaties gezien de geringe opvang voor kinderen met speciale onderwijsbehoeften en vernieuwde onderwijsmethodes.

5.3 Uitkomst hypothese

Aan het begin van dit onderzoek is een hypothese geformuleerd, namelijk dat Nederlandse leerkrachten Arubaanse leerkrachten mogelijk handreikingen en tips kunnen bieden om in te spelen op de diversiteit van de onderwijsbehoeften van iedere leerling als individu binnen hun onderwijspraktijk en dat Arubaanse leerkrachten mogelijk handreikingen en tips kunnen bieden om de ervaren werkdruk/stress onder Nederlandse leerkrachten in het basisonderwijs te verkleinen of misschien zelfs te bestrijden. Daarnaast wordt verwacht dat de Arubaanse bevolking niet of nauwelijks werkdruk/stress ervaart tijdens de uitvoering van hun beroep omdat ze altijd relaxt overkomen.

Aan de hand van de analyse van de deelvragen gericht op theorie en de analyse van de deelvragen gericht op de praktijk (hoofdstuk 5 De resultaten) kan geconcludeerd worden dat de bovenstaande verwachting voor een groot deel correct is. Uit de literatuur (hoofdstuk 2 Theoretisch kader) blijkt dat de algemene regelgevingen voor het basisonderwijs in Nederland en het basisonderwijs op Aruba niet gelijk zijn en dat de invoering van passend onderwijs vraagt om pedagogische-didactische aanpassingen op schoolniveau en competentieniveau van de leerkracht waaruit werkdruk of stress kan ontstaan. De praktijk laat zien dat er kennis is van verschillende leerprocessen onder de leerkrachten binnen het Arubaanse basisonderwijs maar er geen tot weinig kennis is van de zogenaamde VAK-onderdelen voor de leerkracht, die essentieel zijn om te kunnen voldoen aan die verschillende leerprocessen en onderwijsbehoeften. Theoretisch gezien zullen leerkrachten in het Arubaanse basisonderwijs dus geen werkdruk of stress ervaren. De praktijk wijst uit dat vooral internbegeleiders, remedial teachers en maatschappelijk werkers in tijdnood verkeren maar spreken niet van werkdruk of stress met nadelige gevolgen.

Hoofdstuk 6: Concluderen

In dit hoofdstuk worden de conclusies aan de hand van de geanalyseerde data, in een schema uit van der Donk en van Lanen (2010) weergegeven voor zowel de praktische als de theoretische deelvragen. Dit leidt indirect tot het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Uit de conclusies zal blijken of er sprake is van aanbevelingen en suggesties voor vervolgonderzoek.

6.1 Conclusies theoretische deelvragen

Deelvraag 1: Wat zijn algemene regelgevingen voor het basisonderwijs in Nederland/op Aruba?	
Conclusie 1: De algemene regelgevingen vanuit de overheid als wettelijk verplichte vakken, leerplicht vanaf 4 jaar en de controle op de kwaliteit van het basisonderwijs (onderwijsinspectie) komen sinds 2013, kijkend naar de vormgeving ervan, in grote lijnen overeen.	Verwijzing: Zie de uitwerking van deze deelvraag in hoofdstuk 5, paragraaf 5.1.1
Conclusie 2: De algemene regelgevingen vanuit de overheid als financiering van het onderwijs, het doel onderwijs te bieden die aansluit op de onderwijsbehoeften van elke leerling en bijscholing/specialisatie van leerkrachten, wat betreft Nederland en Aruba, liggen ver uit elkaar.	Verwijzing: Zie de uitwerking van deze deelvraag in hoofdstuk 5, paragraaf 5.1.1 & bijlage 1/2
Deelvraag 2: Wat zijn de belangrijkste pedagogisch – didactische taken van een leerkracht in het Nederlandse en Arubaanse basisonderwijs omtrent zorgleerlingen?	
Conclusie 1: Passend onderwijs vraagt om pedagogische-didactische aanpassingen op schoolniveau en competentieniveau van de leerkracht. Zo moet er rekening gehouden worden met verschillen en is het voor de leerkracht van belang deze verschillen te herkennen en te signaleren. Gewenste competenties en taken van de leerkracht die voortvloeien uit de verschillen tussen leerlingen kunnen worden onderverdeelt over de ‘VAK’-onderdelen: vaardigheden, attitude en kennisdoelen.	Verwijzing: Zie de uitwerking van deze deelvraag in hoofdstuk 5, paragraaf 5.1.2 & bijlage 3
Conclusie 2: In tegenstelling tot Nederland kent Aruba, door gebrek aan geld en specialisme, enkel speciaal onderwijs voor een selecte groep. Het Arubaanse basisonderwijs kent geen rugzakjes en extra begeleiding om een zorgleerling zo lang mogelijk binnen het reguliere basisonderwijs te houden.	Verwijzing: Zie de uitwerking van deze deelvraag in hoofdstuk 5, paragraaf 5.1.2

Deelvraag 3: Op welke wijze is werkdruk binnen het basisonderwijs zichtbaar en op welke wijze kan werkdruk/stress kan worden verlaagt?

Conclusie 1:

Werkdruk is een fenomeen dat ontstaat wanneer de belasting/hoeveelheid werk groter is dan het draagvermogen/belastbaarheid van de werknemer waarbij tijd een grote rol speelt. FCB (2015)

Werkdruk in het primair onderwijs ontstaat door niet-les gerelateerde taken als de kennis en handhaving van protocollen, lesvoorbereiding, contact met ouders/interne en externe hulp, cursussen en vergaderingen → ‘VAK’-onderdelen .

De online vragenlijst van CNV Onderwijs (2013) uitgevoerd onder ruim 3400 leerkrachten die werkzaam zijn in het basisonderwijs wijst uit dat 54% werkdruk ervaart met nadelige gevolgen voor de kwaliteit hun onderwijs, voor de eigen gezondheid en het plezier op de werkvloer.

Conclusie 2:

Er zijn geen toepasbare universele maatregelen vanuit de literatuur om werkdruk tegen te gaan. Dit door de diversiteit van de factoren van werkdruk per sector. Iedere organisatie dient werkdruk te signaleren, passende maatregelen te treffen om werkdruk te verlagen en deze maatregelen te evalueren.

Verwijzing:

Zie de uitwerking van deze deelvraag in hoofdstuk 5, paragraaf 5.1.3

Verwijzing:

Zie de uitwerking van deze deelvraag in hoofdstuk 5, paragraaf 5.1.3

6.2 Conclusies praktische deelvragen

Deelvraag 1: Wat is passend onderwijs en hoe wordt dit volgens Arubaanse leerkrachten in het basisonderwijs vormgegeven, gezien eigen ervaringen met zorgleerlingen?

Conclusie 1:

Opmerkelijk maar logisch is de invulling per regio als het gaat om passend onderwijs op Aruba. Scol. Prep. Washington in het welgestelde en hoger opgeleide noorden geeft duidelijk aan geen definitie te kunnen geven van de zorgleerling en geen gebruik te maken van, welke soort van een leerlingvolgsysteem dan ook. De Comm. Pieterboer, gelegen in het zuiden van Aruba, gekenmerkt door achterstandswijken en laag sociale milieus en het St. Franciscus College gelegen in het midden van Aruba, geven daarentegen duidelijk aan wat voor hun een zorgleerling precies inhoudt en beide scholen maken gebruik van bepaalde vormen van voortgangsregistratie van de leerlingen → groepsplan, handelingsplan, persoonlijk leerlingendossier etc. Hierbij wordt de hulp ingezet van een internbegeleider, prisma leerkracht, remedial teacher, logopedist of begeleidingsleerkracht.

Verwijzing:

Zie de uitwerking van deze deelvraag in hoofdstuk 5, paragraaf 5.2.2

Conclusie 2:

Uit alle observatieschema's die zijn uitgevoerd voor dit onderzoek, blijkt dat de leerkracht lesgeeft aan de hand van het klassikale principe en laten leerkrachten zien dat er weinig kennis is omtrent effectieve (verlengde) instructie. Er vindt geen differentiatie plaats qua instructie of instructiemateriaal. Dit verschijnsel is volledig in tweestrijd met de zogenaamde 'VAK'-onderdelen die voortvloeien uit het passend onderwijs. Wel blijkt uit de gedragingen van de geobserveerde leerkrachten dat er kennis is van verschillende leerprocessen. Dit blijkt uit de verschillende benaderingen richting verschillende leerlingen in de groep.

Verwijzing:

Zie de uitwerking van deze deelvraag in hoofdstuk 5, paragraaf 5.2.1

Deelvraag 2: Ervaren Arubaanse leerkrachten in het basisonderwijs ook werkdruk of stress tijdens de uitvoering van hun onderwijstaak als het gaat om passend onderwijs?

Conclusie 1:

De groepsleerkrachten van Scol. Prep. Washington, Comm. Pieterboer en het St. Franciscus College laten in hun gedragingen duidelijk zien, geen kennis te hebben van de ‘VAK-onderdelen’ die voortvloeien uit Passend onderwijs en ervaren, theoretisch gezien, hierdoor geen werkdruk of stress.

Verwijzing:

Zie de uitwerking van deze deelvraag in hoofdstuk 5, paragraaf 5.1.2, paragraaf 5.1.3, paragraaf 5.2.1 en paragraaf 5.2.2

Conclusie 2:

De antwoorden van de respondenten die benaderd zijn voor dit onderzoek en het beantwoorden van deze deelvraag zijn erg wisselend. Beide internbegeleiders geven aan dagelijks te werken aan zorgtaken die voornamelijk bestaan uit administratieve werkzaamheden en dat de gemaakte planning nooit uitkomt. Dit geldt ook voor eventuele remedial teachers, maatschappelijk werkers etc. Wanneer blijkt dat deze administratieve werkzaamheden de school niks hebben opgeleverd door de tegenwerking van ouders, zakt hen de moed in de schoenen. De ondervraagde groepsleerkrachten geven voornamelijk redenen waarom hun zorgplicht in de klas niet erg breed is → de zeggenschap van ouders is te groot, de overheid ziet passend onderwijs nog niet als noodzaak, er wordt gewerkt met leerlingen uit zwak sociale milieus, er bestaat geen specialisatie voor leerkrachten op Aruba en “we zijn maar een eiland”. Daarentegen spreken deze respondenten zichzelf tegen wanneer ze spreken over “een grote opgave voor de leerkracht door de lange wachtlijsten van het Multi Disciplinair Centrum met het gevolg dat leerlingen met speciale onderwijs behoeften noodgedwongen in het reguliere basisonderwijs moeten blijven”. Het zelf schrijven van lesmethoden in het Papiamentu wordt ook neergezet als een zeer verontrustende factor wanneer gekeken wordt naar de ervaren werkdruk.

Verwijzing:

Zie de uitwerking van deze deelvraag in hoofdstuk 5, paragraaf 5.2.2

Hoofdstuk 7: Eindconclusie, aanbevelingen & vervolgonderzoek

In dit hoofdstuk wordt door middel van literatuurstudie en praktijk onderzoek antwoord gegeven op de hoofdvraag die centraal stond tijdens dit onderzoek. Uit het antwoord op de hoofdvraag zijn aanbevelingen ontstaan die beschreven zijn in paragraaf 7.2 In paragraaf 7.3 staan suggesties vermeld voor eventueel vervolgonderzoek.

7.1 Eindconclusie/beantwoorden hoofdvraag

De onderzoeksvraag die centraal heeft gestaan tijdens dit onderzoek luidt:

“Wat kunnen basisschool leerkrachten in Nederland en basisschool leerkrachten op Aruba pedagogisch-didactisch gezien, van elkaar leren met betrekking tot passend onderwijs?”

“Passend onderwijs is het doelgericht toewerken naar het behalen van nauwkeurig omschreven minimumdoelen bij alle leerlingen door het afstemmen van de inhoud, didactiek en instructie- en leertijd op basis van toets resultaten en de vastgestelde behoefte hieraan” Hieruit ontstaat de verplichting om ieder kind een passende onderwijsplek te bieden. Wanneer dit niet lukt, moet er een samenwerkingsverband worden gezocht.

Passend onderwijs vraagt om pedagogische-didactische aanpassingen op schoolniveau en competentieniveau van de leerkracht. Zo moet er rekening gehouden worden met verschillen en is het voor de leerkracht van belang deze verschillen te herkennen en te signaleren. Gewenste competenties en taken van de leerkracht die voortvloeien uit de verschillen tussen leerlingen kunnen we onderverdelen over de ‘VAK’-onderdelen: vaardigheden, attitude en kennis. Om als leerkracht in het Nederlandse basisonderwijs te kunnen voldoen aan deze gewenste competenties en goede uitvoering van taken die voortvloeien uit de invoering van Passend onderwijs, is professionalisering van de leerkracht nodig en middelen/methodes voor de uitdaging van (top)talent/ondersteuning van de onderlaag. Hierin wordt door de Nederlandse overheid tot op de dag van vandaag geïnvesteerd. De invoering van passend onderwijs leidt overigens wel tot hoge ervaren werkdruk binnen het basisonderwijs. 54% van de leerkrachten die werkzaam zijn in het basisonderwijs geeft aan werkdruk te ervaren met nadelige gevolgen voor de kwaliteit hun onderwijs, voor de eigen gezondheid en het plezier op de werkvloer.

Door gebrek aan geld en specialisme kent Aruba enkel speciaal onderwijs voor een selecte groep. In tegenstelling tot Nederland kent het Arubaanse basisonderwijs geen rugzakjes en slechts geringe extra begeleiding om een zorgleerling zo lang mogelijk binnen het reguliere basisonderwijs te houden. Woorden als zorg leerling, 1 zorgroute, adaptief onderwijs en speciaal (basis) onderwijs komen op Aruba vandaag de dag niet of nauwelijks voor binnen de onderwijspraktijk.

Het Arubaanse basisonderwijs heeft behoefte aan investeringen van de overheid in nieuwe lesmethoden, lesmateriaal en professionalisering van de leerkracht. Daarnaast kunnen Nederlandse leerkrachten het Directe instructiemodel en het leerlingvolgsysteem introduceren

om preventief, doelgericht en efficiënt te werk te kunnen gaan en te voldoen aan de verschillende onderwijsbehoeften van leerlingen in de klas.

Het Nederlandse basisonderwijs heeft behoefte aan tips en trucs omtrent de afbakening van de onderwijs gerelateerde taken van de leerkracht. Op deze manier wordt voorkomen dat leerkrachten in het basisonderwijs zich bezig houden met niet onderwijs gerelateerde taken die werkdruk en stress veroorzaken.

7.2 Aanbevelingen

1. Invoering van het directe instructiemodel in het Arubaanse basisonderwijs: het directe instructiemodel biedt leerkrachten overzicht en houvast tijdens de instructie. Op deze manier wordt de leerkracht zich bewust van alle onderwijsbehoeften van de leerlingen en staat voorgedrukt op welke, doelgerichte, manier de leerkracht aan deze onderwijsbehoeften kan voldoen.
2. Invoering van logboek/volgsysteem in het Arubaanse basisonderwijs: door opvallende situaties of resultaten omtrent de leerlingen dagelijks te noteren, ontstaat kennis van de groep en kan door leerkrachten preventief gehandeld worden. De leerkracht wordt geacht deze aantekeningen mee te nemen in zijn of haar voorbereiding voor de volgende dag.
3. Investeren in methodes en lesmateriaal op Aruba: door basisscholen en de leerkrachten op Aruba kennis te laten maken met meerdere methodes en de daar bijhorende lesmaterialen worden ideeën en handvatten aangereikt ter ondersteuning van hun onderwijs. Op deze manier kan de onzekerheid van de leerkracht in het kader van zorg afnemen.
4. Investeren in professionalisering van de Arubaanse leerkracht: door het aanbieden van cursussen, lezingen en masterclasses ontstaat kennis van al bestaande protocollen en differentiatie van leerprocessen. Wanneer de leerkracht het gevoel heeft, zicht te hebben op een bepaalde situatie, kan er worden overgegaan op doelgericht onderwijs waarbij effectief wordt omgegaan met de onderwijstijd. Daarnaast ontstaat de kans om het speciaal (basis)onderwijs uit te breiden zodat er meer plaatsen zijn voor leerlingen die hier echt behoefte aan hebben (zonder lange wachtlijsten).
5. Onderwijs gerelateerde taken in Nederland beter afstemmen: opvallend zijn de observatieresultaten en antwoorden van de respondenten in dit onderzoek. Over stress of werkdruk wordt door leerkrachten niet of nauwelijks gesproken. Daarnaast schetsen alle bronnen een duidelijk beeld van het takenpakket binnen hun functie. Hieruit ontstaat een groot verschil tussen Nederland en Aruba.

7.3 Suggesties voor vervolgonderzoek

De uitkomst van dit onderzoek zou het begin kunnen zijn van vervolgonderzoek binnen het Arubaanse basisonderwijs en de aangesloten externe hulpinstanties waarbij het gaat om de uitvoering van daadwerkelijk, mogelijke veranderingen om passend onderwijs vorm te kunnen geven. Er kan onderzoek worden gedaan naar de effectiviteit van het Directe Instructiemodel en/of leerlingvolgsysteem in de klas. Hierbij kan gekeken worden naar de hoeveelheid werk/voorbereiding en kennis van de leerkracht en de cognitieve ontwikkeling van de groep. Het onderzoek kan verbreed worden door verschillende lesmethodes en materialen erbij te betrekken. Op deze manier wordt leerkrachten de mogelijkheid geboden passend onderwijs te bieden in de klas. Het vervolgonderzoek kan gedaan worden naar de ervaren werkdruk of stress binnen het huidige Arubaanse basisonderwijs. Waardoor wordt deze mogelijke werkdruk of stress onder leerkrachten veroorzaakt of misschien juist niet?

7.4 Discussiepunten

-

Samenvatting

Tijdens de uitvoering van dit onderzoek is geprobeerd antwoord te krijgen op de vraag wat leerkrachten in het basisonderwijs in Nederland en leerkrachten in het basisonderwijs op Aruba pedagogisch-didactisch gezien van elkaar kunnen leren waarbij het aspect passend onderwijs centraal staat. Uit eigen ervaring vanuit stage, sociale media en andere nieuwsberichten is gebleken dat er werkdruk of stress heerst onder leerkrachten in het Nederlandse basisonderwijs terwijl de Arubaanse bevolking en daarmee ook de leerkrachten binnen het Arubaanse basisonderwijs, zeer relaxt ogen. Dit fenomeen is de aanleiding geweest om te onderzoeken hoe het Arubaanse basisonderwijs is vormgegeven en wat er binnen het Nederlandse en Arubaanse basisonderwijs mogelijk anders kan.

De opbrengsten van dit onderzoek kan resulteren in kwalitatief passend onderwijs met mogelijk minder ziekteverzuim, stabiliteit binnen de school en hogere leeropbrengsten binnen het Nederlandse basisonderwijs. Als toekomstig leerkracht zou ik straks graag in een situatie willen werken waar ik zonder werkdruk of stress goed onderwijs kan geven en dit kan delen met collega's zodat het algemene schoolklimaat voor leerkrachten aangenamer wordt.

In dit onderzoek worden algemene regelgevingen van het Nederlandse en Arubaanse basisonderwijssysteem in kaart gebracht. Er is nagegaan hoe Arubaanse leerkrachten in het basisonderwijs omgaan met zorg en of deze leerkrachten werkdruk of stress ervaren tijdens de uitvoering van hun beroep. De antwoorden zijn tot stand gekomen door de uitvoering van literatuurstudie, observaties en het afnemen van interviews waarbij is geprobeerd de situatie vanuit verschillende perspectieven (directeur, leerkracht, internbegeleider etc.) te benaderen om een zo'n volledig mogelijk beeld te vormen van het Arubaanse basisonderwijs.

Aan de hand van dit onderzoek kunnen conclusies getrokken worden die gebaseerd zijn op de leerkracht zelf en het onderwijs in de klas. Arubaanse leerkrachten in het basisonderwijs geven aan behoefte te hebben aan een eenduidige zorgstructuur en kennis/specialisatie om te kunnen voldoen aan de diversiteit van onderwijsbehoeften van de leerlingen. Geconcludeerd kan worden dat de invoering van het directe instructiemodel en het leerlingvolgsysteem in de klas de leerkracht mogelijk houvast biedt tijdens de instructie. Op deze manier wordt de leerkracht zich bewust van alle onderwijsbehoeften van de leerlingen en staat voorgedrukt op welke, doelgerichte, manier de leerkracht aan deze onderwijsbehoeften kan voldoen. Opvallend zijn de observatieresultaten en antwoorden van de respondenten in dit onderzoek. Over ervaren stress of werkdruk wordt door leerkrachten op Aruba niet of nauwelijks gesproken. Daarnaast schetsen alle bronnen een duidelijk beeld van het takenpakket binnen hun functie. Hieruit ontstaat een groot verschil tussen Nederland en Aruba. Geconcludeerd kan worden dat het Nederlandse basisonderwijssysteem behoefte heeft aan het beter afstemmen van onderwijs gerelateerde om de ervaren werkdruk of stress te verminderen.

Een kanttekening van dit onderzoek is de invloed van de Arubaanse overheid. Vanuit dit onderzoek kunnen aannames worden gedaan dat een eenduidige zorgstructuur enkel kan worden geïntegreerd van bovenaf en dat voor de specialisatie van leerkrachten en de aanschaf van lesmethoden/materialen die de leerkracht helpen te kunnen voldoen aan de verschillende onderwijsbehoeften in de klas geld nodig is.

Literatuurlijst

Literatuur:

Vedder, P. (1995). *Antilliaanse kinderen: taal, opvoeding en onderwijs op de Antillen en in Nederland*. Utrecht: Van Arkel.

Dalhuisen, L., Donk, R., Hoefte, R., Steegh, F. (1997). *Geschiedenis van de Antillen*. Zutphen: Walburg Pers.

Bakker, J., Veer, R. van der (1999). *Nederlandse Antillen en Aruba*. Amsterdam: Koninklijk Instituut voor de Tropen.

Meijer (2004) *Evaluatierapport WSNS Welbeschouwd*.

Donk, C. van der., Lanen, B. van (2009). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: Coutinho.

Bongaards, B., Sas, J. (2012). *Praktijkboek leerlingenzorg*. Houten: Noordhoff Uitgevers bv

Artikelen op internet:

Louis Cornelisse (1996). *Nederlanders weten bijna niks van de Antillen*. Verkregen op 20 juli 2015 van <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/article/detail/2474624/1996/11/30/Nederlanders-weten-bijna-niks-van-de-Antillen.dhtml>

Bokdam, Berger, Van Oploo & Volker (2011) *De Tussenmeting Convenant Leerkracht van Nederland*

Jettinghoff, Hoogeveen & Scheeren (2012) *Onderzoek oorzaken stijging ziekteverzuim in het primair onderwijs*

CNV Onderwijs (2013) *Onderzoek naar werkdruk en taken*. Verkregen op 20 juli 2015 van <https://www.google.nl/#q=werkdruk+in+het+primair+onderwijs>

United Nations Children's Fund (UNICEF) (2013) *De situatie van kinderen en jongeren op Aruba*

CAOP Research & Europa (2014). *Aanpak van werkdruk in het primair onderwijs*. Verkregen op 20 juli 2015 van http://www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCcQFjAAAhUKEwjM492My-nGAhViv3IKHU5cAUo&url=http%3A%2F%2Fwww.arbeidsmarktplatformpo.nl%2Ffileadm%2Fbestanden%2Fbijlagen_nieuws_agenda%2F2014%2Frapport-aanpak-van-werkdruk-in-het-primair-onderwijs.pdf&ei=9tisVeaQH-L-ygPOuIXQBA&usq=AFQjCNHgDIOFHfj9FEmqRCtpTAjo_iNAEw

Melis, A. & Philippart, S. (2014) *Expatblog over een onderwijswereld van verschil*. Verkregen op 29 juli 2015 van <http://www.ed.nl/extra/onderwijs/expatblog-over-een-onderwijswereld-van-verschil-1.4081166>

FCB (2015) *wat is werkdruk?* <http://www.fcb.nl/welzijn/arbo/werkdruk/wat-is-werkdruk/>

Onderwijssysteem Aruba (z.d.). Verkregen op 1 juli 2015 van <https://www.google.nl/#q=Het+Arubaanse+basisonderwijs>

Onderwijstijd (z.d.). Verkregen op 9 juli 2015 van <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schooltijden-en-onderwijstijd/vraag-en-antwoord/hoe-regelen-basisscholen-de-schooltijden-en-lesuren.html>

Werkdruk in het onderwijs ontrafeld (z.d.). Verkregen op 20 juli 2015 van <http://wjlernen.nl/werkdruk-normjaartaak.php>

Websites:

<http://www.ea.aw/nl/leerplichthttp://www.encyclo.nl/begrip/professionalisering>

http://www.fnv.nl/themas/Veilig_en_gezond_werken/werkdruk/418126/

<https://www.google.nl/#q=Het+Arubaanse+basisonderwijs>

https://www.google.nl/?gws_rd=ssl#q=slimmer+werken+in+het+onderwijs

http://www.overheid.aw/informatie-dienstverlening/naar-school-gaan_3201/item/basisonderwijs_737.html

www.rijksoverheid.nl

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2014/09/16/onderwijsbegroting-2015-beter-onderwijs-voor-iedereen>

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/basisonderwijs/kosten-basisschool>

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/basisonderwijs/kwaliteit-basisonderwijs-omhoog>

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/basisonderwijs/soorten-basisscholen>

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/basisonderwijs/vakken-en-kerndoelen-basisonderwijs>

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schooltijden-en-onderwijstijd/vraag-en-antwoord/hoe-regelen-basisscholen-de-schooltijden-en-lesuren.html>

http://www.schakelaruba.com/index.php?option=com_content&view=article&id=25:tarieven-basisschool&catid=31:prikichi

<http://www.steunpuntpassendonderwijs.nl/passend-onderwijs/school-en-passend-onderwijs/voor-welke-leerlingen/>

http://www.wisselkoers.nl/arubaanse_florin

Bijlage I ‘Arubaanse achtergrond’

Bijlage 1 geeft de lezer een samenvatting over de manier waarop de Arubaan is gevormd vanuit verschillende invalshoeken. Deze voorgeschiedenis kan van invloed zijn op de huidige gedragingen van Arubaanse leerkrachten en de mentaliteit op scholen.

Geschiedenis:

De geschiedenis van de Nederlandse eilanden in het Caribisch gebied kent vele gaten volgens Bakker, J., Veer, R. van der (1999). Er wordt pas over de eilanden geschreven sinds de komst van de Europeanen. Zo'n 4500 jaar geleden vestigden zich de eerste mensen op de benedenwindse eilanden. Zij waren voornamelijk jagers, afkomstig uit Venezuela. Jaren later, rond 500 voor Christus kwamen daar verschillende Indianenvolkeren bij onder andere de Arowakken en Cariben, die jarenlang tegen elkaar hebben gevochten om land en vrouwen. Hier maakten de Spanjaarden een einde aan door beide volkeren over één kam te scheren en werden zowel de Arowakken als Cariben slachtoffer van de Europese Expansiezucht. Bakker, J., Veer, R. van der (1999). Uiteindelijk waren er drie verschillende bevolkingsgroepen te onderscheiden in de Antilliaanse samenleving: de toplaag, bestaande uit blanke planters, bestuurders en handelaars, de middenlaag, bestaande uit kleurlingen en de onderlaag, bestaande uit ex-slaven.

Na het twaalfjarig bestand met Spanje in 1621 vonden vele expedities naar ‘de West’ plaats, met name door de hiervoor opgerichte West Indische Compagnie. Curaçao vormde een goede basis voor reparatie, Aruba vormde een goede basis voor vee plantage en houtkap en Bonaire was goed voor het zeezout. De Caribische eilanden kenden dus een plantage-economie, die al snel instortte door de omvang van eilanden, de slechte gronden en een te droog klimaat. Deze plantage-economie maakte plaats voor de handel. Zowel van goederen, als slavenhandel vanuit Afrika. De benedenwindse eilanden, met name Curaçao, werd een grote handelsmarkt voor landen over de hele wereld. Dat was een glorie tijd in de periode 1650 – 1750.

De afschaffing van de slavernij en de handel ervan, heeft lang geduurd. Begin 1800 werd er al over gesproken en tegen gedebatteerd. Pas in 1863 werd de slavernij ook door de Nederlanders officieel verboden.

Economie & politiek:

“Je eigen zaken regelen” stond centraal op de Nederlandse Antillen en Aruba. Door de grote afstand en slechte communicatie werden de eilanden min of meer gedwongen om een eigen bestuur te vormen, een plaatselijke overheid. Zij had slechts een toezichhoudende rol. Jaren later, tijdens de opkomst van politieke partijen en vakbonden en na besproken plannen/wensen over zelfstandigheid, pleitte koningin Juliana in 1954 voor een binnenlands zelfbestuur op de Nederlandse Antillen en Aruba. Dit betekende een burgemeester en een eilandraad die om de vier jaar herkozen moest worden. De Nederlandse zeggenschap beperkte zich vanaf nu tot defensie, buitenlands beleid en het Nederlanderschap. Aruba gaf al meerdere keren aan zich te willen scheiden van het egoïstische en populaire Curaçao en een hechte relatie te willen met Nederland. Hieraan werd jarenlang geen gehoor gegeven maar in 1983 draaide Nederland bij. Vanaf 1986 zou Aruba een “status aparte” aannemen voor tien jaar om vervolgens, naar horen zeggen, zelfstandig te worden. Dit is nooit helemaal verwezenlijkt in verband met noodgedwongen financiële steun vanuit Nederland.

De benedenwindse eilanden kregen ooit de bijnaam “islas unitiles” : nutteloze eilanden. Er was geen landbouw mogelijk vanwege het klimaat en men produceerde zelf niets. Naast de toen nog toegestane (slaven)handel was er vrijwel niets wat de eilandbewoners enige toekomst bood. Rond 1997, gekeken naar het Bruto Binnenlands Product, was de hele situatie al anders. Alleen al op Aruba verdiende men van 16600 Amerikaanse Dollars per persoon per jaar en dit maakte Aruba rijk en welvarend. Met vele Amerikaanse invloeden zoals shoppingmalls, resorts en cruises veranderden reizigers in toeristen en werden Aruba en Curaçao erg interessant. Het was voornamelijk deze economie die de eilanden staande hield in een moeilijke tijd.

Cultuur & samenleving:

Huidige eilandbewoners van de Nederlandse Antillen en Aruba komen uit alle verschillende windstreken. Op Aruba leven 40 verschillende nationaliteiten mede door de grote behoefte aan goedkope arbeidskrachten voor de toeristische sector. Gezien de geschiedenis en diepgewortelde nationalistische gevoelens van de Arubanen worden geen Curaçaoënaars in dienst genomen.

Vanuit Latijns-Amerikaans oogpunt is Aruba welvarend. Er zijn vele sociale voorzieningen, goede medische zorg en ouderwets maar kwalitatief hoog onderwijs. Achter deze glorieuze beelden schuilen ook minder glorieuze beelden als sloppenwijken. De mensen uit de sloppenwijken moeten rondkomen van een basisuitkering. De jeugdwerkloosheid is hoog en tienermeisjes zetten vele ongeplande kinderen op de wereld mede door incest, wat gezien wordt als een taboe. Van verslavingen als drugs kijkt niemand meer op. Jongeren spijbelen om zich vervolgens te vervelen en belanden in het criminele circuit. De toekomst ligt niet bepaald aan hun voeten en Antilliaanse/Arubaanse jongeren dromen over emigratie naar Nederland.

Het huidige schoolsysteem op de Antillen en Aruba kent Nederlandse wortels. Katholieke zusters en fraters kopieerden het systeem van de kleuterschool, lagere school en het voorgezet onderwijs. Later kwam er een gering aantal vervolgoopleidingen en een universiteit bij.

Bijlage II 'Enquête de Jong en Batenburg'

Enquête van de Jong en Batenburg uitgevoerd door de Jonge in 1987 onder leerlingen op verschillende basisscholen op Curaçao.

Onderwijs en onderwijs op de Antillen: vroeger en nu

57

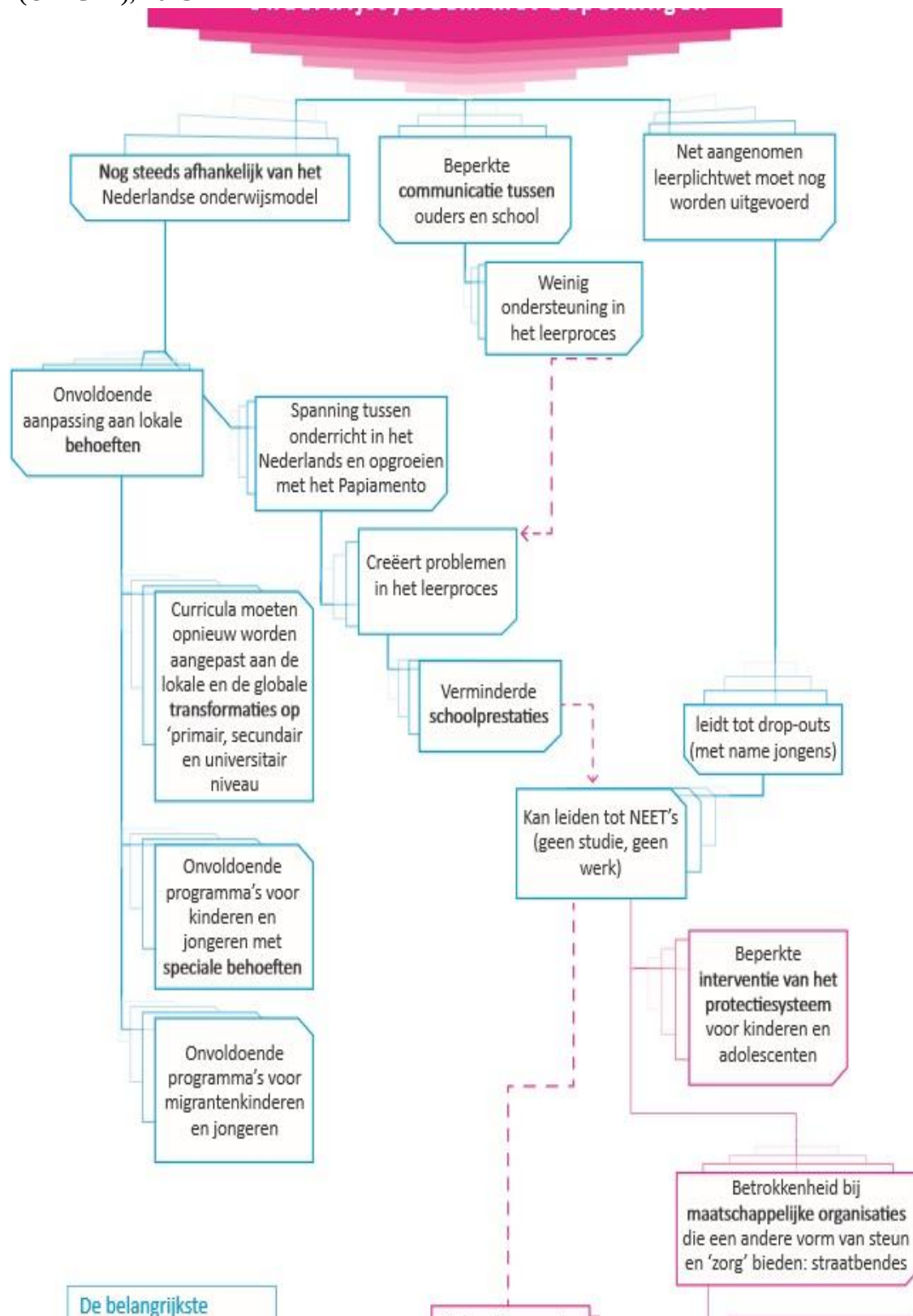
Tabel 12: De zelfbeoordeling door kinderen van leren, leerproblemen, schoolproblemen, optreden van de leerkracht

	klas 4	klas 5	klas 6	jongens	meisjes
1. Ik heb grip de uitleg van de leerkracht niet.	36%	28%	39%	37%	32%
2. Ik ben niet goed op tijdens de les.	25%	13%	27%	25%	18%
3. De leerkracht legt de les te snel uit.	25%	10%	13%	17%	10%
4. De leerkracht gebruikt Nederlands dat ik niet begrijp.	13%	13%	16%	20%	10%
5. Ik denk tijdens de les aan andere dingen.	25%	15%	12%	23%	14%
6. Het Nederlands in onze boeken is te moeilijk.	9%	10%	12%	13%	8%
7. Ik vind het moeilijk om iets te onthouden.	16%	13%	10%	13%	13%
8. Het leren op school duurt te lang.	27%	18%	29%	34%	17%
9. Ik kom er niet van om naar school te gaan.	21%	18%	23%	30%	13%
10. Ik heb geen goed humeur als ik op school ben.	38%	47%	45%	48%	39%
11. Ik vind het vervelend om te leren.	8%	8%	6%	12%	5%
12. Als ik iets niet heb begrepen legt de leerkracht het niet nog eens uit.	29%	21%	21%	32%	18%
13. Als ik veel fouten in het huiswerk, de leerkracht legt het niet opnieuw aan mij uit.	30%	30%	24%	41%	26%
14. De leerkracht heeft echt genoeg van mijn problemen.	16%	13%	14%	19%	11%
15. De leerkracht zegt dat ik lui ben.	12%	12%	21%	22%	10%
16. De leerkracht zegt dat hij/zij tevreden is als ik hard werkt.	47%	52%	54%	57%	46%
17. Als ik een goed cijfer haal zegt de leerkracht dat ik het over.	16%	23%	28%	29%	17%

De doorstroom van basis- naar voortgezet onderwijs was in het schooljaar 1992/1993 als volgt: 15% havo/vwo, 34% mavo, 31% lbo, 4% kon niet naar een reguliere vorm van voortgezet onderwijs en 16% terug naar klas 6 van het basisonderwijs (Isabella, 1993).

Bijlage III 'Beperkingen Arubaanse basisonderwijs'

Beperkingen binnen het Arubaanse basisonderwijs United Nations Children's Fund (UNICEF), 2013

Bijlage IV

‘VAK-vaardigheden’

Vaardigheden	Attitude	Kennis
Activerende directe instructiemodel	Prioriteiten stellen	Kennis van leerprocessen
Differentiatie van instructie en instructiemateriaal	Vooruit denken	Overzicht over de leerstof
Zelfstandigheid creëren	Vraagt zich altijd af: waarom?	Kennis van de gehele groep → tempo, rendement, gedrag, achtergrond, sterke en zwakke punten
Overzicht en voorbereiding	Realistisch zijn	Kennis van een goed pedagogisch klimaat
Coöperatief werken	Voorbeeldfunctie	Protocollen
Preteaching/reteaching	Consequent	
Bijhouden volgsysteem	Evaluatie en zelfreflectie	
Observeren	Doelgericht werken	
Protocollen toepassen → groepsplan, handelingsplan, individuele leerlijn etc.	Contacten onderhouden → ouders, interne/externe hulp	
	Vergaderen met collega's	

Vaardigheidsdoelen, attitudedoelen en kennisdoelen die van toepassing zijn op dit onderzoek (meetbaar) waarbij het gaat om passend onderwijs en ervaren werkdruk of stress staan in het bovenstaande figuur gemarkeerd.

Bijlage V ‘Methode van dataverzameling’

Deelvraag 1: wat zijn de algemene regelgevingen voor het basisonderwijs in Nederland/op Aruba?

Methode van verzameling	Beschrijvend	Definiërend	Verklarend	Vergelijkend	Evaluerend
Bestuderen	x	x		x	
Observeren					
Bevragen	x		x	x	
Bezoeken	x			x	

Voor het beantwoorden van deelvraag 1 ga ik voornamelijk verschillende tekstbronnen bestuderen om een definitie van het Nederlands/Arubaanse basisonderwijs te kunnen geven. Door het ontstaan van meerdere tekstfragmenten met ieder een eigen perspectief is het mogelijk een zo’n objectief mogelijk beeld te schetsen van de werkelijkheid.

Deelvraag 2: Wat zijn de belangrijkste pedagogisch – didactische taken van een leerkracht in het Nederlandse en Arubaanse basisonderwijs omtrent zorgleerlingen?

Methode van verzameling	Beschrijvend	Definiërend	Verklarend	Vergelijkend	Evaluerend
Bestuderen	x	x		x	
Observeren	x			x	
Bevragen	x	x			
Bezoeken	x		x		

Voor het beantwoorden van deelvraag 2 richt ik me voornamelijk op het bezoeken van drie verschillende openbare basisscholen op Aruba om de onderwijspraktijk te observeren en leerkrachten met verschillende functies te bevragen. Ik kies ervoor in te zoomen op een specifiek deel van de praktijksituatie om daar zoveel mogelijk over te weten te komen namelijk: de verlengde instructie.

Deelvraag 3: Wat is passend onderwijs en hoe wordt dit volgens Arubaanse leerkrachten in het basisonderwijs vormgegeven, gezien eigen ervaringen met zorgleerlingen?

Methode van verzameling	Beschrijvend	Definiërend	Verklarend	Vergelijkend	Evaluerend
Bestuderen	x	x		x	
Observeren	x			x	
Bevragen	x	x	x		
Bezoeken	x			x	

Voor het beantwoorden van deelvraag 3 ga ik voornamelijk verschillende tekstbronnen bestuderen om zicht te krijgen op de verwachtingen vanuit de overheid en zicht te krijgen op het dagelijks leven van de leerkracht gedurende het uitvoeren van hun beroep. Dit zal ik later vergelijken met het takenpakket van de Arubaanse leerkracht in het basisonderwijs afgaande op observaties en interviews. De interviews die hierover gaan plaatsvinden zijn gericht op het definiëren van het praktijkprobleem op basis van de mening van de Arubaanse leerkracht.

Deelvraag 4: Op welke wijze is werkdruk binnen het basisonderwijs zichtbaar en op welke wijze kan werkdruk/stress kan worden verlaagd?

Methode van verzameling	Beschrijvend	Definiërend	Verklarend	Vergelijkend	Evaluerend
Bestuderen	x	x	x	x	
Observeren					
Bevragen	x			x	
Bezoeken					

Voor het beantwoorden van deelvraag 4 ga ik voornamelijk tekstbronnen bestuderen om, door middel van verschillende perspectieven, zicht te krijgen op meerdere conclusies van al eerder uitgevoerde onderzoeken naar werkdruk of stress binnen het basisonderwijs. Ik ga opzoek naar gegevens die mijn ervaringen/waarnemingen in de praktijk eventueel kunnen verklaren.

Deelvraag 5: Ervaren Arubaanse leerkrachten in het basisonderwijs ook werkdruk of stress tijdens de uitvoering van hun onderwijstaak als het gaat om passend onderwijs?

Methode van verzameling	Beschrijvend	Definiërend	Verklarend	Vergelijkend	Evaluerend
Bestuderen	x			x	
Observeren					
Bevragen	x	x	x		
Bezoeken	x			x	

Voor het beantwoorden van deelvraag 5 ga ik me voornamelijk richten op het afnemen van interviews onder meerdere leerkrachten op verschillende basisscholen in het Arubaanse onderwijs en het uitvoeren van observaties tijdens zeer verschillende onderwijssituaties. Daarnaast bestudeer ik meerdere tekstbronnen om het begrip werkdruk te definiëren en te kunnen beschrijven en verklaren hoe deze werkdruk naar voren komt in de onderwijspraktijk. Vervolgens worden deze gegevens met elkaar vergeleken. Vanuit gesprekken met leerkrachten op voorgaande (Nederlandse) stages heb ik mezelf een beter beeld kunnen vormen van de hoeveelheid verplichte taken en de tijd die hieraan besteed mag worden.

Bijlage VI ‘kijkkader & observatieschema’

Een geschikt instrument voor het bestuderen en analyseren van literatuur is een kijkkader. In dit schema worden concrete kijkpunten geformuleerd zodat enkel relevante tekstfragmenten verzameld worden. Om de kijkpunten vast te stellen, wordt vooraf gebruik gemaakt van een stappenplan. Beide schema's staan hieronder afgebeeld.

Stappenplan (van der Donk & van Lanen) om kijk en observatiepunten vast te stellen

Doel van het instrument voor data verzameling	Kernbegrip	Deelaspect(en)	Kijkpunten Observatiepunten Vragen/stellingen

Kijkkader (van der Donk & van Lanen) om enkel geschikte bronnen te kunnen selecteren

Vermeld hier de deelvraag die je door middel van relevante literatuur zou kunnen beantwoorden	
1	<u>Stel hier een vraag</u> die voortvloeit uit de bovenstaande deelvraag en geef een <u>toelichting</u> waarom deze vraag relevant is voor het onderzoek
2	<u>Beschrijf een stelling</u> die voortvloeit uit de bovenstaande deelvraag en geef een <u>toelichting</u> waarom deze stelling relevant is voor het onderzoek

Een geschikt instrument bij iedere, gestructureerde/minder gestructureerde observatie is een observatieschema aan de hand van observatiepunten. Op deze manier wordt enkel gekeken naar relevante situaties en gebeurtenissen die van waarde zijn voor het onderzoek. Tijdens dit onderzoek is gebruik gemaakt van een observatieschema waarmee je observeert in welke mate of hoe intens iets voorkomt.

Observatieschema frequentie en intensiteit (van der Donk & van Lanen)

Vermeld hieronder de observatiepunten die zijn ontstaan vanuit het stappenplan en beoordeel de intensiteit ervan	--	-	0	+	++
Voorbeeld: hanteert CMF-systeem tijdens de instructie				x	

‘Analyseschema 8 & 11’

Minder gestructureerde data levert vaak veel tekst op waarbij niet alles interessant is voor het onderzoek. Zaak is dan om deze tekst terug te brengen naar betekenisvolle fragmenten en overeenkomende fragmenten over een bepaald onderwerp te labelen. Op deze manier worden overeenkomsten en verschillen duidelijk zichtbaar.

Noteer hier je label/kernbegrip. Waar geeft de respondent daadwerkelijk antwoord op of wat bedoelt de respondent te zeggen?
Geef zo nauwkeurig mogelijk het of de antwoord(en) van de respondent weer

In het kader van vergelijkend onderzoek en een beperkt aantal respondenten is gekozen voor analysemethode 11 'horizontaal vergelijken'. Alle antwoorden op de gestelde vraag worden naast elkaar geplaatst. Vervolgens wordt opzoek gegaan naar overeenkomsten er verschillen die zullen worden gemarkeerd en geanalyseerd.

Analyseschema 11 ‘horizontaal vergelijken’ (van der Donk & van Lanen)

Vraag	Antwoord respondent 1	Antwoord respondent 2	Bevindingen
Vraag 1:	Xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxx.	Zzzzzzzzzzzz. Zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz. Zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz.	Cccccccccccccc. Cccccccccccc. Cccccccccccccc. Ccccc.
Vraag 2:			

Bijlage VIII ‘Procesverslag’

Beschrijving uitgevoerde activiteiten

De fasen van de onderzoekscyclus van van der Donk & van Lanen bestaan uit oriënteren, richten, plannen, verzamelen, analyseren/concluderen en rapporteren/presenteren. In het onderzoeksplan komen de eerste drie stappen aan de orde. Tijdens de oriëntatiefase heeft de onderzoeker zich beroept op eigen praktijkervaring vanuit stage en is een hoofdvraag en een praktijkprobleem ontstaan. Ook is in deze fase contact gelegd met Scol. Prep. Washington, de Commandeur Pieterboerschool en het Sint Franciscus college. Tijdens de richtingsfase zijn, door middel van verdieping van de hoofdvraag en het praktijkprobleem, theoretische en praktische deelvragen ontstaan. Kernbegrippen uit zowel de hoofd,- en deelvragen zijn gedefinieerd aan de hand van literatuurstudie en verwerkt in hoofdstuk 2 (theoretisch kader) van dit onderzoek. In de planningsfase heeft de onderzoeker zich gericht op het selecteren van de gewenste methodes voor dataverzameling en dataverwerking. De uitvoering van deze activiteiten krijgen vorm tijdens de bezoekenmomenten op de geselecteerde scholen op Aruba (verzamelen). Er zijn observaties, aan de hand van kijkkaders, uitgevoerd in verschillende bouwen van zowel Scol. Prep. Washington, de Commandeur Pieterboerschool en het Sint Franciscus college. Daarnaast zijn individuele interviews afgenomen op alle bovengenoemde basisscholen waarbij de functie van de respondenten van elkaar verschilden om een zo’n compleet mogelijk beeld te vormen van de Arubaanse onderwijspraktijk. De fase analyseren en concluderen richt zich op het concreet in kaart brengen van de praktische deelvragen. Dit proces heeft geleid tot het terugbrengen naar betekenisvolle/relevante tekstfragmenten van de uitgevoerde observaties en afgenomen interviews. Op deze manier kan de verkregen data van de respondenten horizontaal vergeleken worden en zullen conclusies ontstaan. De theoretische en praktische deelvragen zijn beantwoord. Van hieruit kan een eindconclusie getrokken worden. De opbrengsten die ontstaan zijn gedurende mijn onderzoek worden tijdens de eindpresentatie aan het publiek getoond.

Contactmomenten

In de onderstaande tabel staan alle contactmomenten met interne en externe contactpersonen weergegeven. In de laatste kolom staat het doel van het contactmoment beschreven. Ik heb de contactmomenten met de eerste begeleider van mijn onderzoek zeer positief ervaren. Hierdoor werd in mij een onderzoekende houding naar boven gehaald en ontstond er meer duidelijkheid over de reikwijdte van mijn onderzoek. Er is relevante en zinvolle feedback gegeven.

Datum	Contactpersoon	Doel
02-09-2013	Onderzoekcollege onder leiding van L. Eising	Wat is onderzoek doen?
26-09-2013	Mailcontact met A. Nieuwenhuis	Plannen afspraak + aanvraagformulier open minor
07-10-2013	Afspraak A. Nieuwenhuis	Uitleg omtrent minor SEN en reis naar Aruba.
11-10-2013	Afspraak A. Nieuwenhuis	Bespreken praktijkprobleem + globaal vormgeven onderzoek.

18-12-2013	Mailcontact met schoolhoofd Scol. Prep. Washington	Uitleg omtrent onderzoek + bespreken onderzoeksmogelijkheden op desbetreffende school + maken van een afspraak.
19-12-2013	Mailcontact met schoolhoofd Commandeur Pieterboerschool	Uitleg omtrent onderzoek + bespreken onderzoeksmogelijkheden op desbetreffende school + maken van een afspraak.
09-01-2014	Mailcontact met schoolhoofd Sint Franciscus College	Uitleg omtrent onderzoek + bespreken onderzoeksmogelijkheden op desbetreffende school + maken van een afspraak.
14-01-2014	Afspraak schoolhoofd Scol. Prep. Washington	Voorstellen + bespreken praktijkprobleem/onderzoek + afnemen interview.
16-01-2014	Afspraak leerkracht Scol. Prep. Washington	Uitvoeren observaties + inzien leerlingenadministratie o.i.d.
20-01-2014	Afspraak schoolhoofd Commandeur Pieterboerschool	Voorstellen + bespreken praktijkprobleem/onderzoek + afnemen interview.
21-01-2014	Afspraak internbegeleider Commandeur Pieterboerschool	Afnemen interview.
27-01-2014	Klassenbezoek Commandeur Pieterboerschool	Uitvoeren observaties + inzien leerlingenadministratie o.i.d.
28-01-2014	Klassenbezoek Commandeur Pieterboerschool	Uitvoeren observaties + inzien leerlingenadministratie o.i.d.
29-01-2014	Klassenbezoek Commandeur Pieterboerschool	Uitvoeren observaties + inzien leerlingenadministratie o.i.d.
29-01-2014	Afspraak prismaleerkracht Commandeur Pieterboerschool	Afnemen interview.
30-01-2014	Mailcontact leerkracht groep 3 Commandeur Pieterboerschool	Enkele voorbeelden van leerlingendossiers toegestuurd gekregen.
10-02-2014	Afspraak schoolhoofd Sint Franciscus College	Voorstellen + bespreken praktijkprobleem/onderzoek + afnemen interview.
10-02-2014	Afspraak logopediste Sint Franciscus College	Afnemen interview.
11-02-2014	Afspraak internbegeleider Sint Franciscus College	Afnemen interview.

11-02-2014	Klassenbezoek Sint Franciscus College	Uitvoeren observaties + inzien leerlingenadministratie o.i.d.
20-11-2014	Mailcontact P. Busstra	Vraag naar studievoortgang/eindscriptie.
02-04-2015	Afspraak P. Busstra	Bespreken studievoortgang en eindscriptie.
23-04-2015	Mailcontact M. Breider	Data omtrent Aruba toegestuurd gekregen.
28-05-2015	Mailcontact P. Busstra	Rubrics eindonderzoek toegestuurd gekregen.
28-05-2015	Afspraak P. Busstra	Bespreken rubrics + vormgeven aan de hand van verkregen data.
06-07-2015	Afspraak P. Busstra	Feedback hst. 1 t/m 3 onderzoeksplan.
13-07-2015	Mailcontact C. Kats	Veranderen hoofdstukindeling onderzoek.
30-07-2015	Mailcontact P. Busstra & C. Kats	Eerste versie onderzoeksplan opgestuurd.
25-08-2015	Mailcontact P. Busstra & C. Kats	Feedback onderzoeksplan.
28-08-2015	Mailcontact P. Busstra & C. Kats	Tweede versie onderzoeksplan opgestuurd.
31-0-2015	Mailcontact P. Busstra & C. Kats	Onderzoeksplan goedgekeurd.
30-09-2015	Mailcontact P. Busstra	Update omtrent studievoortgang → onderzoek.
11-11-2015	Afspraak P. Busstra	Doorspreken verslag tot nu toe. Feedback verwerken & voorbeeld eindscriptie mee naar huis.
11-12-2015	Mailcontact P. Busstra	Plannen afspraak.
19-01-2016	Afspraak P. Busstra	Bespreken onderzoeksplan + vormgeving resterende hoofdstukken aan de hand van verkregen data.
18-02-2016	Mailcontact P. Busstra	Inleveren hst. 4
25-02-2016	Mailcontact P. Busstra	Inleveren hst. 5
02-03-2016	Mailcontact P. Busstra	Inleveren hst. 6 & 7
14-03-2016	Mailcontact P. Busstra	Feedback hst. 6 & 7 + voorbeelden discussiepunten.
16-03-2016	Afspraak P. Busstra	Puntjes op de i → spelling, zinsopbouw, indeling bijlagen + feedback eindconclusie en proces.

Leerproces

Het doel van onderzoek doen is nieuwe inzichten ontwikkelen rondom een bepaald onderwerp. In mijn geval passend onderwijs in Nederland en op Aruba en de invloeden hiervan. Door literatuurstudie heb kennis opgedaan die belangrijks is voor mij als toekomstige leerkracht en die kennis kan ik overbrengen op, in dit geval medestudenten, en later op collega's. Ik heb geleerd teksten te screenen en de essentie binnen een tekst naar boven te halen. Wat is er nu daadwerkelijk relevant voor mijn onderzoek?

Door de samenwerking met verschillende organisaties/teams/collega's en medestudenten heb ik me meer ontwikkeld tot "teamplayer" en heb daarbij geleerd vertrouwen te hebben in een ander. Ik heb ingezien dat het vrijwel onmogelijk is om alles zelf te doen. Ook heb ik me op persoonlijk gebied ontwikkeld in het kader van (objectieve) schrijfvaardigheid, vragenstellen, data analyse, en het kiezen van de juiste onderzoeksinstrumenten. Het boek "Praktijkonderzoek in de school" van van der Donk en van Lanen heeft me, door middel van de onderzoekscyclus, houvast geboden. Ik ben nu in staat om relevante theorie te koppelen aan de onderwijspraktijk en dit vanuit verschillende perspectieven te benaderen.